

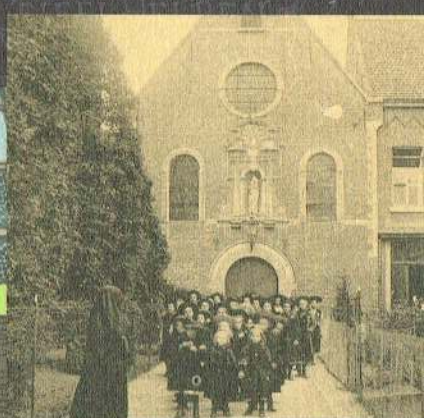
CAPUCIENENKERK

Onlangs werd de oude Capucienenkerk prachtig gerestaureerd.
De Capucienen vestigden zich te Maaseik in 1626 en bouwden hun eenbeukige kerk in 1635. In 1797 werden ze door de Franse republiek verdreven, doch in 1840 vestigden zich in het 'Klein Kluusterke", zoals het in de volksmond werd genoemd, enkele Zusters van Liefde uit Tilburg, die er een instituut begonnen voor doofstomme en blinde meisjes

DRIE MAANDELIJKS CONTACTBLAD

JAARGANG XXXIV 2003 NR 2

DE MAASEIKENAAR

INHOUDSTAFEL

63 Woord vooraf
64 Telden de Kruisheren in de jaren '30 (20ste eeuw) teveel roepingen?
68 Ti aspetto con ansia (poëzie)
68 Oh, vino delicioso (poëzie)
69 Luitenant-kolonel Guillaume A. Lorel, oud-strijder 1830
72 Jan van Eyck: kopieën naar de Madonna aan de Fontein en de Van der Paele Madonna
78 Advertentie 1892 (Van Venckenraye - Roex)
79 Maaseikenaren publiceren (J. Bergers en V. Hons)
80 Maaseiker natuur: de kramsvogel
82 Prinselijke Hoogheden 2003: Mathy V en Ben IV
83 Joseph Bracke, onderwijzer tijdens de schooloorlog
87 In memoriam Jos Poukens
88 Maaseiker toponymie. Huis "Het Hert"
93 Lezers schrijven (Roger Fequer)
94 Pater Sangers en de Nonne
95 Kunst in de Maasmeander te Aldeneik
96 Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden
98 Doctoraat (Annelies Boonen)
98 Wist ge?
99 Diksjenaer van het Mezeikers
101 Honderd jaar geleden
102 Tentoonstelling Jan Winkels
103 Maaseiker archieven

Foto's omslag: archief "Ter Engelen" Dirk Cremers
Vormgeving: Ontwerpstudio Segers-Westhovens
Druk: Tonnaer Kelpen (nl)
V.U. Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, 3680 Maaseik

INHOUD

Woord vooraf

Een nieuwe lente, een nieuw geluid!

Inderdaad. En als ik zeg dat we (buiten de skifanaten) een ganse winter op iets hebben zitten wachten, bedoel ik wel degelijk het onstuimig ontwaken van de hele natuur en geenszins de geluiden van bombardementen, van huilende kinderen en van loeiende sirenes.

Laten we blijven hopen op een politieke en vreedzame oplossing.

Wat "De Maaseikenaar" betreft, wil ik je alvast verklappen dat de redactieleden van plan zijn om in de nummers van de volgende jaargang enkele Maaseiker kunstenaars (uit de 20ste eeuw) in het zonnetje te zetten.

Daarom doen we vandaag een oproep aan iedereen om, als eerste aanzet, gebeurlijke documentatie of anekdoten door te spelen aan ons periodiekske over o.a. de sculpteurs Henri Telen en Louis Schepers, de kunstsmid Louis Broens, de schilder Pierre Brouns en de musici Fons Simons (Blènje Fons) en Jos Hendrix. Deze lijst is uiteraard niet limitatief.

Het zit ook in de pen om je tegelijkertijd te verrassen met een verhaaltje in onze streektaal over iets of iemand uit Maaseik. Wij zoeken medewerkers die zich hiervoor geroepen voelen. De spelling zal desnoods door onze redactie aangepast worden.

Voor de rest hoopt met mij de hele redactie dat de economische crisis in het algemeen en de vele pijnlijke ontslagen in het bijzonder in de nabije toekomst ... definitief tot het verleden zullen behoren!

Namens de redactie,

Herman Hendrix

Telde de Orde van het H. Kruis in de jaren dertig van de twintigste eeuw teveel roepingen?

Dr. Roger Janssen

In het eeuwfeestboek De Kruisheren te Maaseik 1476 - 1797/1855 - 1955 schreef kruisheer A. Wieërs over de godsdienstige vorming op het College van het H. Kruis: *"Indien een katholiek college zijn hoofddoel wil bereiken, dan moet de godsdienstige vorming van de studenten het eerste en voornaamste doel van de opvoeding zijn. (...) Doch opvoeden is niet alleen voorgaan, het is ook leiden en stuwen."* Vervolgens somde hij op waarin sedert 1855 de godsdienstige vorming op het college van Maaseik bestond:

- Vanaf 9 oktober 1855 werd het schooljaar telkens geopend met een Mis ter ere van de Heilige Geest.
- Ieder jaar werd in de maand oktober een *retraite* gehouden.
- Voor speciale godsdienstige gebeurtenissen werden *triduums* gepreekt.
- De dagelijkse heilige mis in de kapel van het klooster, 's zomers om zes uur en 's winters om halfzeven, was verplicht voor de leerlingen
- 's Zondags woonden de leerlingen, althans de externen van de stad en vanaf het begin van de twintigste eeuw ook de internen, de hoogmis bij.
- Elke zondag en in de meimaand drie maal per week, was er *lof*. Het *rozenhoedje* werd heel het jaar door dagelijks gebeden.
- Iedere maand leverden de leerlingen hun *biechtbriefje* in. Rond 1930 werd het afgeschaft.
- De leerlingen ontvingen gebedenboekjes voor morgen- en avondgebeden.
- Vanaf 1905 gingen de leerlingen jaarlijks op bedevaart naar Heppeneert. Ook aan de twee *Sacramentsprocessies* van de stad namen de leerlingen deel.
- *Geestelijke leiding* werd systematisch gegeven vanaf 1927. De leerlingen moesten zich eens per trimester bij hun geestelijke leidsman aanbieden.
- *" De schoonste kroon op het godsdienstig opvoedingswerk van de kruisheren"*, schreef A. Wieërs, *"blijft wel de 310 priesters en de 22 priesterkandidaten, die het college in deze honderd jaar heeft voortgebracht. Dat het college inzake priesterroepingen werkelijk een oase is geweest moge blijken uit het feit, dat vanaf het schooljaar 1920 - 1921 tot en met 1947 - 1948, 35,2 procent van hen die de retorica (een tiental reeds na de poësis) verlieten, priester zijn geworden."*

In de periode 1891-1950 werden 952 Limburgse jongens seculier priester en 942 regulier priester. Voor ongeveer dezelfde periode leverde het college van Maaseik 282 priesters. Van hen waren er vijftig afkomstig uit Nederlands Limburg of uit andere provincies, zodat het college voor die periode 12,2 % leverde van de nieuw gewijde Limburgse priesters. Tachtig jongens werden kruisheer. Daaruit leidde A. Wieërs af dat *"aan de studenten aangaande de keuze van hun roeping ook werkelijk de vrijheid werd gelaten."* Lange tijd drongen de kruisheren er inderdaad niet op aan dat de priesterkandidaten die afkomstig waren van hun colleges, ook kruisheer

Wilhelmus Antonius van Dinter bij zijn aantreden als magistergeneraal van de Orde van het H.Kruis in 1927

zouden worden. Vermoedelijk speelde de penibele financiële situatie van de orde daarin een grote rol. Voor de jaren twintig en dertig van de twintigste eeuw is dat zeker waar.

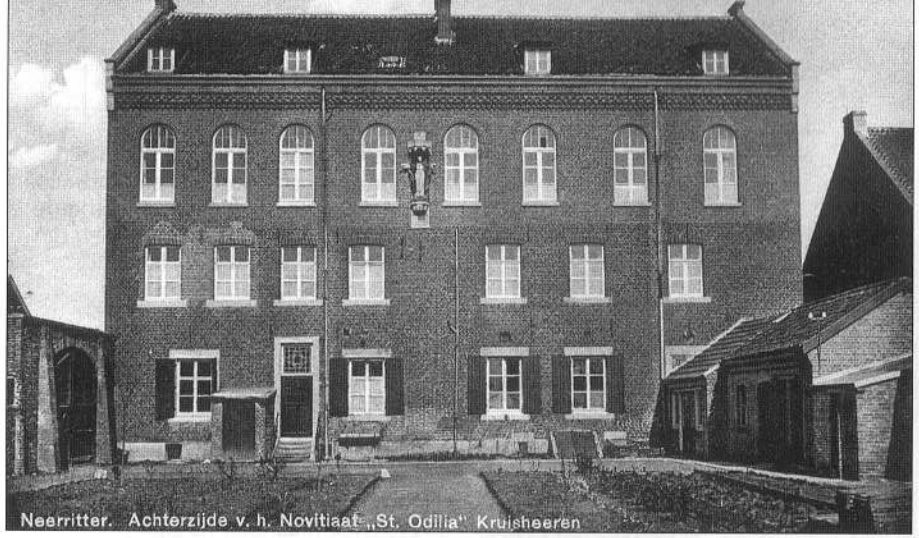
In 1927, bij het aantreden van Wilhelmus Antonius Van Dinter als magistergeneraal, was de financiële toestand van de Orde van het H. Kruis inderdaad zorgwekkend. De financiële situatie van de orde was één van de doorslaggevende redenen geweest om hem tot generale overste te kiezen. Hij immers was erin geslaagd om in Onamia een klooster en een college te bouwen zonder financiële steun van de orde. Vanaf zijn vertrek uit Nederland in 1910 had hij, samen met zijn confratermissionarissen, door zuinig beheer en heel hard werken genoeg kapitaal kunnen verwerven om in 1922 het eerste kruisherenklooster in Amerika te kunnen bouwen. Tussen 1910 en 1922 was het hem bovendien gelukt de onderlinge band tussen de ver verspreid levende kruisheren in Amerika te bewaren. In 1922 bouwde hij in Onamia een klooster naar het model van het moederklooster in Sint - Agatha.

Het saneren van de algemene ordefinanciën beschouwde hij als zijn onmiddellijke en voornaamste opdracht als magistergeneraal. Daarom hamerde hij voortdurend op de noodzaak en de verantwoordelijkheid om zo weinig mogelijk uit te geven en zoveel mogelijk geld binnen te brengen. Maar de opvallende aanwas van de orde, die juist in de eerste jaren van zijn bestuur inzette, maakte de geldzorgen alsmaar groter. De noodzaak van nieuwe stichtingen en de uitbreiding van reeds bestaande hingen er immers onvermijdelijk mee samen. Eind augustus 1927, twee maanden na zijn generaalskeuze, traden vijfentwintig kandidaten in, in het noviciaat in Sint - Agatha. Een jaar later zat de nieuwe vleugel van het *filosoficum* in Zoeterwoude al vol. Het groeiend aantal theologiestudenten leidde in 1930 tot een oprichting van een afzonderlijk noviciaatshuis in Neeritter. Daarbij kwamen nog de hogere bouwkosten voor een klooster en parochiekerk in Rotterdam, de noodzakelijke uitbreidingen van de colleges in Maaseik en Hannut en het bouwen van een afzonderlijk noviciaats- en studiehuis in Diest in 1929.

In 1931 klaagde Van Dinter over de miserabele toestand van de financiën, het teveel aan jonge confraters en het tekort aan plaats en werkzaamheden. Hij wilde het aantal novicen beperken en bediende zich van de volgende argumenten:

- hun aantal was te groot.
- er was niet genoeg plaats voor zoveel jonge mensen.
- er was geen werkterrein voor hen allen.
- de vereiste selectie werd niet toegepast inzake gezondheidstoestand, studieaanleg en kennis, geschiktheid tot het gemeenschapsleven, aanpassingsvermogen en mate van beschikbaarheid.

Neeritter, achterzijde van het kruisherenklooster

Zijn voorstellen tot drastische vermindering van het aantal kandidaten of zelfs enkele jaren geen novicen aan te nemen vonden weinig of geen gehoor, vooral van de kant van de colleges van Uden en Maaseik, vooreerst omdat zij zelf om nieuwe krachten verlegen zaten en vervolgens omdat er nieuwe wegen van apostolaat gebaand werden in de missies en in eigen land. Op 28 april 1934 schreef procurator Rutten: *"(...)U spreekt van het stopzetten van 't novicen-aannemen. Dat is toch zeker gekheid! Dat we een nauwkeuriger selectie gaan doorvoeren kan mijns inziens geen kwaad; maar als we gaan stopzetten, zouden we al gauw - met zoveel behoefte aan priesters overal - vastzitten en zelfs reeds tevoren, door de indruk naar buiten, een morele doodslag aan de Orde begaan. Wij hebben al zoveel jaren moeten tobben - en zijn er altijd met Gods hulp doorgekomen. Me dunkt, dat dit wel zal blijven lukken, als wij ook maar doen wat we kunnen.(...)"*

Een half jaar later schreef Van Dinter aan de prior van Diest, G. Lauwers: *"Op 5 december dien ik mijn ontslag in bij de definitoren. Zo het niet aanvaard wordt, dan is het mijn eerste werk dat ik in Holland en België verbied om novicen voor 1935 voor te stellen. Op zijn hoogst zou ik toestaan, dat een paar Belgen en Hollanders tezamen het noviciaat maken in Neeritter of Diest, naar gelang er professoren beschikbaar zullen zijn voor de klas 1933-1934. Er kunnen 4 priesters gewijd worden in Diest en 8 in Holland, en er is nergens plaats dan in de missies, en toch niet voor allen, en ook niet allen zijn geschikt. Nu zijn er nog een 100, die geen priester zijn, maar in de voorbereiding. Waar moet dat heen?"*

In het kloosterarchief van Diest wordt een kopie bewaard van een Latijnse brief van magistergeneraal Van Dinter, die gedateerd was 09 november 1936. De brief was gericht aan de priores J. School van Uden en A. Huvenaars van Maaseik en aan de leerkrachten van hun colleges. De vertaling luidt als volgt: *"Ondanks mijn meermalen herhaalde bezwaar en tegenstand en herhaalde vermaning, is er sedert verscheidene jaren door onze colleges een groter aantal kandidaten voorgedragen en in onze Orde opgenomen dan er zouden kunnen worden geplaatst en te zijner tijd een taak kunnen vervullen. Het aantal fraters en priesters is in Nederland en België zozeer toegenomen, dat er nog nauwelijks een cel zou kunnen gevonden worden om ook maar iemand te huisvesten. Te meer is nog te betreuren dat er onder hen niet weinig zijn die, om*

Kruisherenklooster van Maaseik

uitwendige overwegingen voorgedragen en in onze Orde opgenomen, haar niet tot eer en nut, maar eerder tot last en schade zullen strekken. Omdat echter aan mij, die met de zorg over u allen belast ben, voor alles het welzijn van de Orde ter harte moet gaan, schrijven wij bij deze voor, dat in het vervolg alle kandidaten zonder onderscheid zich schriftelijk moeten presenteren bij het Generalaat en de magister generaal zelf de kandidaten aan zijn definitorium moet voordragen. Intussen is het ten zeerste in het belang, zowel van de kandidaten als van het college, dat de voordracht tijdig geschiede, ten minste niet later dan half-Vasten, wanneer de definitoren samen zullen overleggen, of er in dat jaar novicen, en hoeveel, kunnen worden toegelaten. Alle prioren, professoren en biechtvaders smeek ik dringend in de Heer dat zij met mij medewerken om diegenen uit te sluiten, die om reden van gezondheidstoestand, capaciteiten voor de studie, mentaliteit en afkomst niet in alle opzichten geschikt zouden zijn." Die brief veroorzaakte in Uden en Maaseik heel wat deining.

De definitoren konden niet akkoord gaan met de zienswijze van Van Dinter. Omwille van het geldgebrek in de orde begrepen zij wel dat de generaal niet goed wist van welk hout pijlen te maken als er elk jaar een groot aantal instromers de orde kwam vervoegen. Zij zochten samen naar een antwoord op vier vragen: zijn er teveel kandidaten; is er werk voor hen; is er plaats om hen te huisvesten en last but not least welke zijn hun toekomstige bestaansmiddelen? Het enige antwoord dat zij konden bedenken luidde als volgt: er is een aanzienlijk tekort aan krachten zowel op de colleges als in de missies; bovendien zijn er nog zoveel andere vormen van apostolaat, waaraan de kruisheren zich in eigen land dienstbaar zouden kunnen maken.

Tussen de magistergeneraal en de definitoren kwam het niet tot een breuk. Van Dinter trad ook niet af. Hij legde zich neer bij de opinie van de definitoren en gaf er gevolg aan. Wel stelde hij alles in het werk om het probleem met de huisvesting zo voordelig mogelijk op te lossen. In 1935 opende hij een *filosoficum* in Achel...

Literatuur

De Kruisheren te Maaseik 1476 - 1797; 1855 - 1955. Lichtland-Diest, 1955, pp.264 - 267
R. Janssen, Vijfhonderd Jaar Kruisheren te Maaseik... een profieltekening. Maaseik, 1982, passim.
J. Scheerder, Wilhelmus Antonius van Dinter. Drieënvijftigste magister generaal der orde van het H. Kruis 1927 - 1940. in: Clairlieu, XLIV, 1986, passim

Ti aspetto con Ansia

(Ik verlang vurig naar jou)
Hubert Aendekerk (03-01-2003)

Als 't verlangen knaagt,
diep verscholen in de geest,
naar iets wat zo behaagt,
dan weet ik het zeker,
ik ben dit jaar nog niet in Maaseik geweest.

Ik word wat minder rationeel,
zet al het voorbedachte aan de kant,
word zelfs emotioneel,
en spoed me naar 't mooiste plekje
in het noordoosten van ons land .

Daar wachten kameraden
met wie je ooit onverbreekbare banden
hebt gesmeed,
samen onze harten hebben volgeladen,
en je voelt , hoe goed het wel deed.

Al ben je in de Marathon,
of vlakbij in de Kloostertuin,
op de Grote Markt aan 't perron,
maar ook in 't Aambeeld en Den Kleynen Keyser voelt men zich in 't hemelruim .

Je drinkt met hen op het nieuwe jaar,
wenst hun 't allerbeste ,
'n fantastische zomer, met veel zonneklaar,
en veel geluk en voorspoed in de dagen
die hun nog resten.

Ik loop nog even naar de Maas
en merk dat ze fors is gezwollen,
vanaf Heppeneert komt 'n zee van water aangeraasd,
waarin uitgerukte boomstammen tollen.

'n Koele wind waait me in 't aangezicht,
langs de oevers buigt zich 't verdorde riet,
'n witte meeuw die z'n vleugels naar de hemel richt,
boven 't kolkend geweld, dat niets of niemand ontziet .

Stroomafwaarts wordt Aldeneik aan de borst gedrukt,
even losgelaten aan Dillenhof,
maar iets verder is het weer gelukt,
onze noorderburen te versmachten
tegenover Klauwenhof .

Maar ik ben me ook bewust,
dat ik straks weer pootje mag baden,
dan zal de toom weer zijn geblust,
en de omgeving gekleed in prachtige bloemengewaden!

OH, VINO DELIZIOSO!

Hubert Aendekerk

Druivenranken bloesemen slechts eenmaal in 't jaar
om overvloedig wijn te kunnen geven.
Doch het genot van de Maaseikenaar,
ligt in het dagelijks beleven.

Luitenant-kolonel Guillaume Georges Alexandre Lorel, oudstrijder 1830

Marcel Cuyx

Een gendarme impérial.Hij was gewapend met een cavaleriemusket met bajonet, een koppel pistolen en een sabel.

De eerste Maaseikenaar die het ooit tot kolonel gebracht heeft in het Belgische leger, is ongetwijfeld Guillaume Georges Alexandre Lorel.
Zijn vader, Pierre Alexandre, was afkomstig van St-Hilaire-le-Grand, een gemeente in de Champagnestreek. Toen het latere België deel uitmaakte van het Franse keizerrijk, kwam hij in Maaseik terecht als *"gendarme impérial"*. Die gendarmes werden rigoureus geselecteerd: de officieren door Napoleon zelf, de onderofficieren en de manschappen door een departementele raad, bestaande uit de prefect en twee hogere officieren. Er waren 26.000 *gendarmes* in het keizerrijk.
Pierre Alexandre was gehuwd met Jeanne Catharina Schotten, afkomstig uit Vaals én protestant, waardoor de kinderen uit het huwelijk niet werden gedoopt.
Als de kleine Guillaume Georges Alexandre op 28 mei 1808 geboren wordt[1], heeft het echtpaar al twee kinderen, Henri Frédéric Alexandre en Jean Mathieu Alexandre.
In 1814 doet Napoleon troonsafstand en dat betekent meteen het einde van het Franse keizerrijk en van de *gendarmes impériaux*. Het gezin Lorel blijft in Maaseik wonen en de vroegere gendarme opent nu een café in de Bosstraat. De zaak kent blijkbaar succes want al vlug begint Lorel ook met een eigen brouwerij op de Pelserstraat.[2]
In 1827 wordt zoon Guillaume[3] ingelijfd in het leger van het Verenigd Koninkrijk als dienstplichtige, voor een periode van vijf jaar, maar in 1829 wordt hij met onbeperkt verlof gestuurd. Hierdoor krijgt hij de kans om deel te nemen aan de opstand in Maaseik tegen Willem I.
Op 20 oktober 1830 wordt de Belgische vlag uitgehangen op het stadhuis, enige dagen later wordt de gemeenteraad afgezet en een nieuwe geïnstalleerd.
Lorel wordt sergeant-majoor in de compagnie vrijwilligers, opgericht door kapitein André Paumen, en hij onderscheidt zich bij de kaping van het "buskruitschip" en de inname van Venlo op 11 november 1830. Met de verovering van deze stad is Limburg "links en rechts van de Maas" Belgisch geworden, behalve Maastricht, dat nog belegerd wordt.

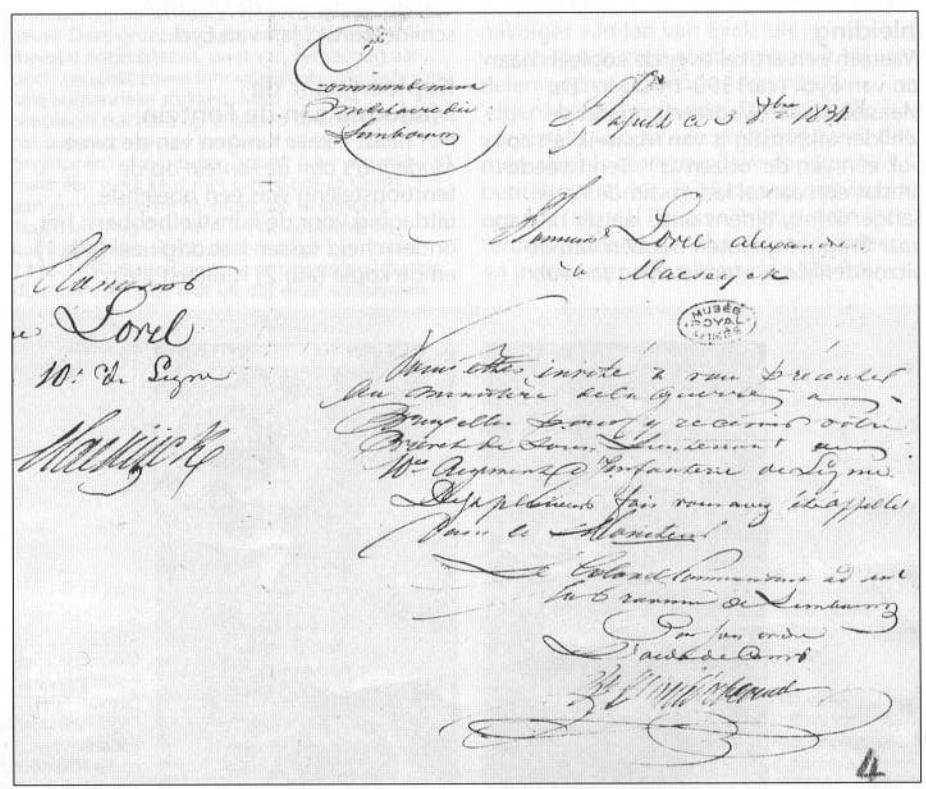
Lorel wordt op 10 december 1830 adjudant. Hij dient dan in het 4de bataljon van de brigade "La Victorieuse", die vooral als taak heeft om Maastricht te blokkeren. André Paumen is commandant van dat 4de bataljon. Ondertussen hebben de grote mogendheden een wapenstilstand opgelegd aan België en Holland. De Belgische regering maakt van deze relatief rustige periode gebruik om orde op zaken te stellen: de vrijwilligerskorpsen *("corps francs")* worden opgenomen in het geregelde leger of ontbonden. Dit gaat niet zonder problemen, zeker niet in de streek van Maaseik, waar de brigade "La Victorieuse" gelegerd is. Die brigade bestaat uit vrijwilligers van alle slag, die niet uitblinken in discipline, zeker niet nu er een wapenstilstand is en zij niets om handen hebben. Klachten over het gedrag van de soldaten stromen toe bij de Limburgse gouverneur en bij de regering. Op een bepaald ogenblik moet zelfs Charles Rogier, de latere eerste minister, maar op dat ogenblik vleugeladjudant van regent Surlet de Chokier, naar Maaseik komen! Verscheidene officieren worden gedegradeerd en zelfs gearresteerd, o.a. generaal Mellinet, commandant van de brigade.

De troepen van Paumen hebben echter zonder aarzelen de bevelen van de regering opgevolgd en voor deze blijk van discipline wordt ook Lorel beloond: op 23 september 1831 wordt hij benoemd tot onderluitenant bij het 10de linieregiment. Blijkbaar is er dan een communicatiestoornis want op 3 oktober krijgt hij een brief van de provinciecommandant van Limburg waarin hij wordt verzocht om naar het ministerie van oorlog te gaan in Brussel om er het brevet van onderluitenant in ontvangst te nemen. Enigszins korzelig voegt de commandant eraan toe: *"Déjà plusieurs fois vous avez été appellé (sic) dans le Moniteur"*. De Moniteur werd blijkbaar niet aandachtig gelezen te Maaseik... Voor Lorel begint dan een probleemloze carrière: luitenant bij het 1ste linie (1837), kapitein 2de klas (1848) en 1ste klas (1853) bij het 2de jagers te voet en majoor (1857) bij het 6de linie, gekazerneerd in Brugge[4].
Een jaar later, hij is dan vijftig, trouwt hij te Brugge met Sidonie Allard, geboren in Menen, oud 22 jaar. Het echtpaar blijft kinderloos.
Enige maanden voordat hij de pensioengerechtigde leeftijd bereikt, vraagt Lorel aan de minister om bevorderd te worden tot luitenant-kolonel en hij herinnert hem aan zijn staat van dienst: revolutionair van het eerste uur, oorlogsvrijwilliger, deelgenomen aan de inname van Venlo enz.

Op 7 mei 1867 gaat hij met pensioen maar enige maanden later, op 18 januari 1868, wordt hij inderdaad bij koninklijk besluit bevorderd tot luitenant-kolonel. Hij woont dan al in Leuven waar hij al vlug ingeburgerd geraakt. Hij overlijdt er op 22 juli 1888.[5] Drie dagen later wordt hij met militaire eer begraven op de hoofdbegraafplaats van Leuven. De lijkrede wordt gehouden door generaal Catelain. In een krantenartikel wordt verslag uitgebracht over de begrafenis: *"Les funérailles du lieutenant-colonel pensionné Lorel ont été célébrées mercredi dernier au milieu d'une grande affluence de monde. L'élite de la population louvaniste avait tenu à rendre un sympathique et dernier hommage à l'homme de bien, au cœur loyal et franc...Le parti libéral perd en lui l'un de ses plus fidèles et de ses plus dévoués soldats. Patriote éclairé et convaincu, la révolution de 1830 le trouva au premier rang de ses soldats ; il se signala particulièrement à Venlo..."*[6].
Lorel werd tijdens zijn loopbaan onderscheiden met het kruis van officier in de Leopoldsorde, het militaire ereteken, het herinneringskruis 1830 en de herinneringsmedaille 1856.
Zijn weduwe verhuist het volgende jaar naar Kessel-lo, waar ze overlijdt op 31 december 1896.
En het café op de Bosstraat? Vader Lorel sterft in 1856 en de zaak wordt overgenomen door dochter Marie Madeleine, die getrouwd is met Alexandre Durieux, afkomstig uit Bléaries (Henegouwen).

Bronnen
Archief Koninklijk Legermuseum Brussel, dossiers Lorel en Mellinet
Provinciaal Archief Limburg, dossier oorlogsschade
Stadsarchief Leuven

Noten
1 Die datum staat in zijn militair dossier en in de bevolkingsregisters. Nochtans staat op zijn "état de service" van 19 april 1831 , door hem ondertekend, "né à Maeseyk (sic) en Mars 1808"!
2 Nog een bewijs voor de status van Lorel: op 10 november 1830 wordt door de Maaseikse vrijwilligers een Hollandse boot, geladen met vaten buskruit, buitgemaakt bij Grubbenvorst. De vaten worden naar Maaseik gebracht en opgeslagen in de rijkswachtkazerne, aan de Pelserstraat. Een comité van notables bourgeois uit de rue Bois le Duc richt dan een petitie aan de burgemeester om dat buskruit elders op te slaan. Lorel is één van de notables bourgeois die de petitie ondertekenen
3 Zijn naam is dan plots Willem (de Fransen zijn weg en de Hollanders zijn daar), na de revolutie wordt het terug Guillaume.
4 Toen de Belgische Omwenteling uitbrak, lagen er in België 11 "afdeelingen" d.w.z. regimenten, bestaande uit omzeggens uitsluitend Belgen. De 18de afdeeling infanterie werd na de revolutie, op 16 oktober 1830, het 2de regiment van Namen en op 25 november 1830 het 10de linieregiment. De 1ste afdeeling werd het regiment van Brussel en daarna het 1ste linie, het 2de jagers te voet daarentegen was een volledig nieuw regiment, gevormd door de fusie van korpsen oorlogsvrijwilligers. De 6de afdeeling infanterie werd eerst het regiment van Brugge en daarna het 6de linieregiment.
5 Cfr. GIELEN J., 1830 à Maeseyck, Brussel, 1898, blz. 26: Gielen vergist zich tweemaal als hij schrijft: "M. Lorel, autre Maeseyckois, décédé à Louvain en 1886, n'avait conquis...que le grade de major."
6 Krantenknipsel uit"Le Libéral", 29/07/1888, e-mail vanwege Stadsarchief Leuven, 9/01/03

De benoeming van Lorel tot onderluitenant.

Jan van Eyck: Kopieën naar de Madonna aan de Fontein en de Van der Paele Madonna. Notities bij de Brugse tentoonstelling

Marc Umans

Inleiding

Waarom een artikel over de kopieën naar Jan van Eyck (ca.1390-1441) in "De Maaseikenaar"? Vooreerst omdat de schilder afkomstig is van'Maaseik' en zo ook één van de 'onzen' is[1]. Ten tweede omdat een aantal leden van de Pater Sangerskring, tijdens onze laatste uitstap naar Brugge, genoten hebben van de uitzonderlijke tentoonstelling *Jan van Eyck. De Vlaamse Primitieven en het Zuiden 1430-1530*. Eén van de uithangborden van deze tentoonstelling was Jan van Eycks Van Der Paele Madonna (1434-1436). Een ander topstuk was zijn *Madonna aan de Fontein* (1439), met een boeiende repliek. Enkele jaren geleden ontlokten deze twee meesterwerken van Jan van Eyck mij volgende vragen: werkten de navolgers in hun kopieerarbeid *rechtstreeks* naar het origineel of *onrechtstreeks* (via allerlei modellen)? Welke delen werden hierbij gekopieerd *(graad van nabootsing)* en door wie *(het kunstenaarsmilieu)*? En tenslotte *waarom* gaat men de *Van Der Paele Madonna* en *Madonna aan de Fontein* kopiëren[2]? Vragen over een actueel en boeiend onderwerp: de kopieerarbeid naar twee meesterwerken van de 'vader van de Vlaamse schilderkunst', Jan van Eyck.

Kopieën naar de Madonna aan de Fontein

Het naast elkaar hangen van de twee *Madonna's aan de Fontein* op de tentoonstelling was een boeiende uitdaging voor de kunstliefhebbers: het onderscheid tussen het origineel (afb.1) en de kopie (afb.2) is uiterst klein.

Afb. 1
Jan van Eyck,
Madonna aan de Fontein,
1439,
Antwerpen, K.M.S.K.

Afb. 2
Onmiddellijke navolger van Jan van Eyck,
Madonna aan de Fontein,
ca.1440-1450,
Den Haag,
Mauritshuis

Gaat het hier over twee Jan van Eyck-en? En inderdaad deze vraag toont al aan dat deze *repliek* - zo nauwkeurig en geheel in de stijl van de meester zelf - waarschijnlijk rechtstreeks naar het origineel is gekopieerd. Betreft het daarom een werk uit het atelier van Jan van Eyck of is de kopie het werk van een onmiddellijke navolger van de schilder? In ieder geval lijkt het erop dat enkele navolgers van Jan van Eyck na diens dood in 1441 de beeldentaal van de schilder enige tijd verder zetten. In deze zogenaamde *Eyckiaanse werken* konden ze gebruik maken van allerlei ontwerp- en modeltekeningen uit de omgeving van van Eyck(*).

(*) De zogenaamde groep *Eyckiaanse werken* is één van de meest controversiële studieonderwerpen bij de studie van de Vlaamse Primitieven, de schilders uit de 15de/begin 16de eeuw. Deze groep werken, ongesigneerd en meestal ongedateerd, doet van Eyckachtig aan, doch verschilt zowel inhoudelijk als stilistisch van Jans authentieke stukken. Men heeft dit probleem trachten op te lossen door beurtelings het auteurschap aan Jan (werk uit zijn beginjaren) of zijn broer Hubert (van wie men maar één werk kent: het Lam Gods te Gent) of aan een anonieme navolger toe te kennen. Tegenwoordig lijkt men tot de conclusie te komen dat deze Eyckiaanse werken omstreeks 1440-1450 dienen gedateerd te worden. Hierbij sluit men de optie niet uit dat deze schilderijen gemaakt zijn in het atelier van van Eyck. Met de huidige stand van het onderzoek is het voorlopig veiliger te stellen dat een aantal anonieme navolgers uit de omgeving van van Eyck teruggrepen naar composities én stijl van de meester zelf.
Opmerkelijke Eyckiaanse werken zoals de *Heilige Franciscus ontvangt de stigmata* (Turijn, Galleria Sabauda) en de kleinere repliek van Philadelphia (Museum of Art), *De Levensbron* (Madrid, Museo del Prado) en de Kruisiging (Venetië, Galleria Franchetti) waren te zien op de tentoonstelling.

Zulke tekeningen/modellen werden verder verspreid en gekopieerd (afb.3). Dit betekent echter niet dat de schilders deze modellen slaafs navolgden, zoals we proberen aan te tonen door een kopie uit het midden van de 15de eeuw en een schilderij uit het 1ste kwart van de volgende eeuw.

Zo put Petrus Christus, een onmiddellijke navolger van Jan van Eyck, uit verschillende composities waaruit hij delen overneemt en tot een nieuw 'eigen' geheel verwerkt. Een duidelijk voorbeeld van zo een *eclectisch werk,* dat men ook als een *compilatie* zou kunnen betitelen, betreft *de Madonna met Kind in een Nis* (afb.4). Petrus Christus gaat hier terug op drie verschillende voorbeelden en in feite verwijst alleen nog Maria's

Afb. 3
Anoniem Vlaams meester,
Madonna aan de Fontein,
2de helft 15de eeuw (?), Berlijn,
Kupferstichkabinet

Afb. 4
Petrus Christus,
Madonna met Kind in een Nis,
ca.1445, Budapest,
Szépmüvészeti Museum

kledij en houding naar de *Madonna aan de Fontein*[3]. Door de fontein, engelen en plantengroei te vervangen door een nisomkadering, een tegelvloer en een kaal landschap krijgt men in feite een contextwijziging. Deze *betekeniswijziging* komt vooral tot uiting door de plaatsing van een ander kindtype: wil bij de *Madonna aan de Fontein* het Kind de band met de Moeder beklemtonen, hier treedt Jezus naar voren als zegenende heerser van het universum (wereldbol) .

Ook bij ons tweede voorbeeld - de zgn. *Wrightsman Madonna* (afb.5) - wordt één bepaald motief (Madonna met Kind) overgenomen en in een nieuwe context (andere engelen, stadsachtergrond) geplaatst. De Brugse schilder Gerard David voert in deze *gedeeltelijke kopie* zowel inhoudelijke als stilistische aanpassingen door, zodat men beter van een *gewijzigde kopie* zal spreken. Tevens is het opmerkelijk dat andere schilders uit de omgeving van David zoals Adriaen Isenbrandt (afb. 6) het Moeder-Kind thema herhalen én actualiseren hetgeen wijst op een zekere eigentijdse religieuze en devotionele vraag in het Brugge van omstreeks 1500-1530. Hier is geen sprake meer van een rechtstreekse kopie, maar van een modellenuitwisseling.

Kopieën naar de Van Der Paele Madonna

Nu is het opmerkelijk dat we zulke 'devotionele, mariale' herwerkingen ook terug vinden bij de kopies naar de *Van der Paele Madonna,* tijdens het eerste kwart van de 16de eeuw naar Moeder en Kind en alleen het Kind. Nemen we het voorbeeld van de halflijfse *O.-L.-Vrouw met Kind* (afb. 7), toegeschreven aan Ambrosius Benson, net als Adriaen Isenbrandt actief binnen de kring van Gerard David. Dit motief, duidelijk met de bedoeling om een intieme, godsvruchtige sfeer op te roepen, wordt verschillende malen hernomen in deze Brugse schilderskring. Het lijkt er wel op dat één of meer Moeder-Kind-modellen tussen de schilders onderling circuleerden: waarschijnlijk maakte men hierbij gebruik van allerlei 'doordruktekeningen'. Tevens lijken de ateliers niet strikt af te bakenen: de Brugse schilders waren met elkaars composities en modellen vertrouwd én Benson en Isenbrandt hadden waarschijnlijk een belangrijk aandeel in de atelierproductie van Gerard David. In deze ateliercontext is de *O.-L.-Vrouw met Kind en zeven musicerende engelen* (afb.8) te vermelden. Dit schilderij toont duidelijk aan dat men in het atelier tekeningen/modellen gebruikte die duidelijk naar van Eyck verwijzen. Opzij van de troon verwijzen de engelen naar het *Lam Gods*. Het tapijt en het kind op de schoot van Maria zijn 'omwerkingen' naar de *Van der Paele Madonna,* zodat men misschien beter van een herinterpretatie spreekt[4]. Op de schoot van Maria is, in de plaats van een parkiet en een trosje bloemen, een boek geplaatst waardoor het Kind een ietwat andere armen- en hoofdwending krijgt. De talrijke kopieën naar het Moeder- en Kindmodel tonen in ieder geval aan dat in het atelier van David - of diens omgeving - een bepaald 'systeem' tot kopiëren werd ingevoerd. Ongetwijfeld was er een zekere vraag naar zulke devotionele panelen met een sterk mariale inslag.

Kunnen we de gedeeltelijke kopieën naar de *Van der Paele Madonna* duiden binnen een godsdienstige verklaring, waarom gaat men een *volledige kopie* maken? Een volledige kopie onderscheidt zich van een repliek doordat deze eerste door een kunstenaar uit een andere periode is gemaakt, waardoor er duidelijke stilistische verschillen met het origineel (afb.9) zijn aan te wijzen. Een merkwaardig voorbeeld hiervan vormt de volledige kopie, waarschijnlijk afkomstig uit Watervliet maar tegenwoordig bewaard in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen (afb.10). Het valt op met welke accuratesse en nauwkeurigheid de kopiist naar het origineel heeft gekeken: bepaalde details, zoals huidvlekken op het gezicht van de kanunnik of weerspiegelingen op Sint-Joris' schild, die door restauratie of slijtage op het prototype verdwenen zijn, worden op de kopie weergegeven. Anderzijds zijn er toch verschillen aan te duiden met het origineel zoals de ietwat gewijzigde gezichtsuitdrukking bij Sint-Joris en kleine detailveranderingen bij de uitwerking van het tapijtpatroon en de plooiweergave der kledij. Waarin de kopie echter essentieel verschilt met het origineel is de schilderstechniek, die niet meer aansluit bij de 'gepolijste' techniek van de Vlaamse Primitieven, maar eerder een vrijere - 16de eeuwse - borstelstreek doet vermoeden. Tijdens de 16de/17de eeuw kregen bepaalde werken van Jan van Eyck - zoals het *Lam Gods* - zulk een uitstraling dat machtige heren kopieën

Afb. 5
Gerard David,
Wrightsman Madonna,
ca.1520,
New York,
Metropolitan Museum

Afb. 6
Adriaen
Isenbrant (?),
Madonna
met Kind,
ca.1520-1530,
huidige
bewaarplaats
onbekend

Afb. 7
Ambrosius
Benson,
O.-L.-Vrouw met
Kind,
ca.1520-1525,
Vierhouten,
verz. Mevr. A.E.
van Beuningen-
Charlouis

Afb. 8
Groep Gerard
David,
O.-L.-Vrouw met
Kind en zeven
musicerende
engelen,
ca.1520-1530,
Darmstadt,
Hessisches
Landesmuseum

als statussymbool bestelden. Men kan gerust stellen dat de *Van der Paele Madonna* een soortgelijke uitstraling en status bezat zodat hier waarschijnlijk dé reden ligt voor deze volledige navolging.

Besluit

De kopieerarbeid naar de twee Madonna's hebben we in vogelvlucht behandeld. Aldus krijgen de vier vragen, in de inleiding vooropgesteld, volgende conclusies.

In verband met de graad van nabootsing kan men stellen dat het aantal replieken en volledige kopieën eerder gering is. Gedeeltelijke, meestal gewijzigde, kopieën komen daarentegen zeer veel voor. In sommige gevallen maakt men hier ook gebruik van andere bronnen, zodat ze even goed bij de eclectische werken kunnen worden ondergebracht.

Ten tweede kan men besluiten dat het rechtstreeks kopiëren naar het origineel praktisch beperkt blijft tot het maken van replieken en volledige kopieën. Het kopiëren naar Jan van Eyck gebeurt eerder onrechtstreeks, via allerlei tekeningen en modellen, die in de ateliers circuleren.

Dit hangt nauw samen met ons derde punt: de situering van het kunstenaarsmilieu. Hierbij koppelen we ook onze laatste vraag: het 'waarom' tot het kopiëren.

Chronologisch lijken zich hier drie 'golven' af te scheiden. Een eerste periode moet omstreeks 1440-1450 geplaatst worden binnen de onmiddellijke omgeving van Jan van Eyck: het nauwkeurig repliekkarakter van verschillende werken *(Madonna aan de Fontein)* enerzijds en het sterk eclectisch modellengebruik *(Budapestse Madonna* van P.Christus) anderzijds wijzen op een direct contact met het Eyckiaans milieu. Hierin kan men dan ook een eerste reden tot kopiëren herkennen: kunstenaars uit de (atelier)omgeving van van Eyck ondergingen de invloed van de kunstenaar en die konden hierbij gebruik maken van een heel arsenaal van ateliermodellen.

Ca. 1500-1530 treedt dan in het Brugse kunstenaarsmilieu een tweede groep op het voorplan met G.David, A.Benson en A. Isenbrandt als hoofdfiguren. Deze schilders werkten nauw samen, zoals het onderlinge modellengebruik aantoont. De gedeeltelijke en gewijzigde Madonna's worden in een veranderde, geactualiseerde context geplaatst. Het devotionele karakter van zulke modellen vormt ongetwijfeld dé voornaamste kopiereden. Het succes van deze panelen ligt in de specifieke mariale context; de toeschouwer werd zeker erg aangesproken door het Moeder-Kind-thema.

Tenslotte ging men meer algemeen in de 16de en 17de eeuw enkele volledige kopieën vervaardigen omwille van de status en beroemdheid van het origineel.

We hebben ons in dit artikel bewust beperkt tot de kopieën naar twee topstukken van de Brugse tentoonstelling: de *Madonna aan de Fontein* en de *Van der Paele Madonna.* De studie naar andere van Eyckkopieën zorgt weliswaar voor verdere verfijningen, maar onderschrijft toch onze synthese. Hopelijk heeft de dialoog tussen deze twee meesterwerken en de vele navolgingen u alvast kunnen aanspreken.

Voetnoten

(1) voor een biografie van Jan en Hubert Van Eyck zie vooral: C. STROO en M. SMEYERS, Hubert en Jan Van Eyck, in De Vlaamse Primitieven, o.l.v. R. VAN SCHOUTE en B. PATOUL, Leuven, 1994, p.286-309. Dit boek behandelt alle facetten van de Vlaamse schilderkunst uit de 15de/begin 16de eeuw en geeft een degelijk overzicht van de kunsthistorische onderzoeksresultaten

(2) De hier gepresenteerde onderzoeksresultaten en afbeeldingen zijn slechts een gefragmenteerde en zeer beknopte samenvatting van een verhandeling: M., UMANS, Kopieën naar de Van der Paele-Madonna van Jan Van Eyck. Bijdrage tot de studie van de artistieke receptie van Jan van Eyck, onuitgeg. lic. verh. K.U.Leuven, 2 dln., Leuven, 1990. Enkele aspecten van de kopieerarbeid naar Jan Van Eyck worden ook behandeld in de catalogus van de Brugse tentoonstelling in het Groeningemuseum De eeuw van Van Eyck 1430-1530. De Vlaamse Primitieven en het Zuiden, (tent. cat., ed. T-H. BORCHERT), Gent-Amsterdam, 2002; voor de tekeningen zie ook de zomerse tentoonstelling in het Rubenshuis Meestertekeningen van Jan van Eyck tot Hiëronymus Bosch, (tent.cat., ed. F.KORENY), Antwerpen, 2002 . De kopieerarbeid bij de oud-Vlaamse schilderkunst is tegenwoordig trouwens een 'hot-item' in het kunsthistorisch onderzoek. Denken we hierbij ook aan de recente tentoonstelling in Maastricht (Bonnefantenmuseum) en Brussel (KMSKB) waar een groot aantal kopieën bij elkaar werden gebracht naar composities van 'onze' Pieter Brueghel de Oude: De Firma Brueghel, (tent.cat., ed. P. van den BRINK), Gent-Amsterdam, 2001.Gezien het algemene karakter van dit artikel worden voetnoten tot een minimum beperkt en verwijzen wij u voor detailinformatie door naar de bibliografie van bovengenoemde studies.

(3) Zo is het Jezuskind en de rechtermouw van Maria overgenomen van een tweede Eyckiaanse bron, namelijk de Frick-Madonna (ca.1441, New York, Metropolitan Museum)

(4) Omwille van deze reden worden de weinige - aparte - kopieën naar de figuren Sint-Joris, Sint-Donaas en de kanunnik Joris Van der Paele hier ook niet besproken.

Afb. 9
Jan van Eyck,
Onze-Lieve-Vrouw met kanunnik Van der Paele (de Van der Paele Madonna),
ca.1434-1436, Brugge, Groeningemuseum

Afb. 10
Anoniem Vlaams meester,
kopie naar de
Van der Paele Madonna,
16de eeuw, Antwerpen, K.M.S.K.

LIJST VAN AANBEVOLEN BOEKEN

VERKRIJGBAAR BIJ

P. VAN VENCKENRAY-ROEX

BOSCHSTRAAT, 16, MAESEYCK,

AAN DENZELFDEN PRIJS ALS BIJ DE UITGEVERS ZELVEN.

Pastoor Kneipp, *Mijne Waterkuur*,	Fr.	3,50
Pastoor Kneipp, *zijn Wonderbaar Leven en zijne manier van te genezen en te verkloeken*,	„	0,70
Ernest Goethals : *Les Cures Pittoresques de l'Abbé Kneipp à Wörishoffen* etc., ouvrage orné de 13 gravures hors texte,	„	2,00
Schmitt : *Leerwijze om de kinderen tot de 1e communie voor te bereiden*,	„	3,00
Jamar : *Maria, Moeder van Jezus*,	„	4,00
Thomas a Kempis : *Navolging van Jezus-Christus*, (verschillende banden),	„	1,15 tot 2,15
Roovers : *Onderrichtingen in de Geloofs- en Zedenleer* naar den Mechelschen Catechismus, (5 d. in 8°),		10,00
Gury : *Compendium theologiæ moralis*, cum notis Ballerini,	„	18,00
Lehmkuhl : *Theologia moralis*, 5de uitgaaf,	„	22,50
P. Didon : *Jésus-Christ*, (volksuitgaaf),	„	5,00
„ „ „ (prachtuitgaaf),	„	16,00
M. L'abbé Nicotra : *Le Socialisme*, traduit de l'Italien par Lalieu,	„	3.00
Mgr Rutten : *De Goddelijke beloften aan de Kerk*,	„	2,00
Handboek der H.H. Harten van Jezus en Maria,	„	2,80 tot 6,80
Chaignon : *Méditations sacerdotales*,	„	15,00
„ *Le Prêtre à l'Autel*,	„	3,00
P. Rosen : *Satan et Cie* (Francmaçonnerie),	„	3,50
„ *L'ennemie sociale* (Francmaçonnerie),	„	3,50
Volledig Meditatie- en gebedenboek,	„	1,60 tot 5,00

Maas- en Kempenbode, 30-01-1892

Maaseikenaren publiceren.....

Tony Van Wijck

*

In de reeks Limburgse Monografieën, een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Limburgse schrijvers, verscheen als nummer 54 (14de Jaargang nr.1)een studie over leven, werk en betekenis van **Jan Toonen** (1930 -1983). Deze bekende Stokkemenaar, Maaslander en Groot-Limburger stierf 20 jaar geleden en werd onlangs in zijn geboortestad herdacht, waar toen deze brochure werd gepresenteerd in aanwezigheid van zijn familie,bekenden en klasgenoten uit zijn collegetijd te Maaseik bij de Kruisheren. Hier kreeg hij o.a. ook les van Pater Sangers. **Jaak Bergers** ontleedt in deze monografie haarfijn aan de hand van vele voorbeeldteksten Jans poëzie en proza.

Ook schetst hij de vier krachtlijnen die het literaire werk van Jan Toonen beheersen. Afgerond wordt met een voor de gelegenheid van de herdenking speciaal geschreven in memoriam door Elfriede Hendrix. Jan Toonen was een meer dan gewoon taalhobbyist en verdient een plaats in de rij van schrijvers van cursiefjesliteratuur en nonsenspoëzie uit de 20ste eeuw. Het is de bedoeling van de mens de wereld mooier achter te laten dan wij hem aantroffen. Dat doen de meeste dichters. Er is al puin en stress genoeg. Jan Toonen kruidde het leven erg pittig met zijn taalcreaties vol ondeugende charme. Hij registreerde simpel geestig, zonder minachting of hooghartigheid die eeuwige tweespalt in ons tussen wat wij hopend dromen te zijn en in werkelijkheid maar zijn of kunnen worden. Zeker lezen en/of bestellen tel. 089/565035

**

"Paranteel van HONTS Martinus" kwam vooral tot stand door de inbreng en inzet van **Victor Hons.** Een paranteel bevat al de afstammelingen van een bepaalde persoon uit het verleden, in zover die bekend zijn. Hier geldt het Martinus Honts uit Heer bij Maastricht. Van zijn nazaten die later hun woonplaats hadden te Schimmert, trokken enkelen naar Aldeneik. Het paranteel bevat gegevens over de wijdvertakte familie die uit Aldeneik gegroeid is. Victor Hons, kruisheer Jan Bierens en Piet Severijns hebben diverse bronregisters nageplozen en vonden ook informatie bij verwanten. Het resultaat van hun zoekwerk mag er zijn. Contactpersoon: Victor Hons tel. 089/564726

Maaseiker Natuur

De Kramsvogel (Turdus pilaris).

Frans Keijers

't Is wintertijd, eind januari 2003, wanneer ik dit artikeltje schrijf, het heeft nog eens een keertje gesneeuwd en gevroren. Voor vogels is dit over 't algemeen een moeilijke tijd.
Sommige van deze dieren trekken zelfs weg uit onze, niet zo strenge, winterkou en vliegen elk jaar naar verre zuiderse oorden. Elk jaar verheugen we ons op hun terugkeer, want dan is de lente weer in het land. Denk maar aan de eerste zwaluwen, de eerste koekoek, die roept.....

In de winter kunnen we hier vogels bewonderen die we in de zomer helemaal niet te zien krijgen, omdat ze dan hun broedgebied in het hoge noorden opzoeken. Voor ons zijn dat onze wintergasten, die tijdelijk de zeer strenge winters van Noord- of Centraal-Europa ontvluchten, vb. ganzen, allerlei soorten eenden, zaagbekken, nonnetjes....

De kramsvogel zit eigenlijk een beetje tussen de twee in. Zijn oorspronkelijk broedgebied is de taiga van Siberië, maar sinds de 19de eeuw heeft hij zijn broedgebied steeds verder uitgebreid naar het westen en zuiden van Europa. In 1850 broedde hij reeds in Oost-Duitsland en in 1960 werden broedgevallen vastgesteld in West-Duitsland. In 1967 verscheen de kramsvogel als broedvogel in België en sinds 1976 zijn er ook broedplaatsen bekend in Limburg.

Nochtans in de winter verschijnen bij ons vanaf oktober grote groepen als doortrekkers en als wintergasten. Deze vogels zijn afkomstig uit noordelijke en oostelijke broedgebieden: Noorwegen, Zweden, Finland, Oost-Duitsland, Polen, Rusland ... De kramsvogel trekt zowel 's nachts als overdag. Bij ons trekken zij in de winter rond in grote groepen, foeragerend in boomgaarden en weilanden, op zoek naar bessen en afgevallen fruit of insecten en wormen. Dikwijls zijn ze vergezeld van spreeuwen en koperwieken.
Zulke groepen vallen wel erg op en verrassen dan de oplettende wandelaar.

Eind januari en begin februari 2003 waren zo verschillende groepen kramsvogels waar te nemen in de weilanden en boomgaarden rond

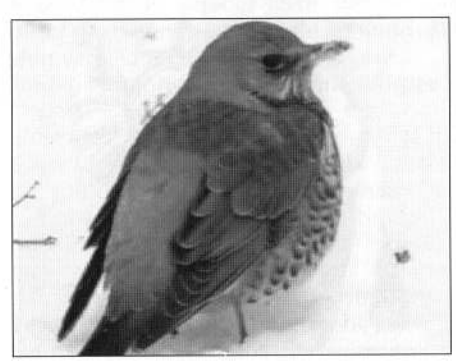
Maaseik, langs de Maas en in Heppeneert en zelfs in de notenboom van mijn tuintje in de Derdestraat.

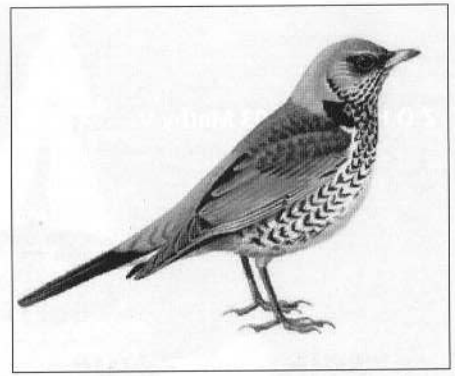
De kramsvogel hoort thuis bij de LIJSTERACHTIGEN, zoals de merel, de zanglijster, de grote lijster, de koperwiek.....

De kramsvogel is gemakkelijk te herkennen aan zijn robuuste, lijsterachtige figuur, zijn grijze kruin en grijs achterhoofd en dito stuit. De lange zwarte staart valt in de vlucht duidelijk op. Zijn vlucht is flappend, weinig golvend en bij het opvliegen laat hij dikwijls zijn typisch scherp tsjak-tsjak-tsjak-geluid horen. In de volksmond noemt men deze vogel daarom "de tsjakker".
Zijn mantel (rugzijde en bovenvleugel) is kastanjebruin en de onderzijde is zwaar, zwart gevlekt met witte onderbuik en witte ondervleugels en een geel-oranje borst. Beide geslachten zijn gelijk in kleur. Wanneer ze op een tak zitten, vertonen ze een typisch rechtopzittende houding.

Kramsvogels broeden meestal in kleine kolonies in open loof- en naaldbossen, ook in boomgaarden, struikgewas, parken en tuinen.

Deze kolonies vormen dan een bescherming tegen kraaiachtigen, die achtervolgd worden door de

koloniebewoners met een ratelend trrrrtrrrtrrr-geluid en soms bombarderen ze hun belagers met uitwerpselen.

De vogel is bij het grote publiek minder bekend, omdat hij niet erg opvallende kleuren heeft en dikwijls voor een gewone lijster gehouden wordt. Nochtans, doordat hij meestal in de winter bij ons te zien is in grotere groepen, kan hij toch wel de aandacht trekken van een natuurminnende wandelaar in ons eigen Maasland. Let maar eens op, er is nog tijd want deze tsjakkende wintergasten trekken pas weg in maart-april.

Meer over deze TURDUS PILARIS kan je terugvinden in verschillende boeken over vogels in de bibliotheek van Maaseik, o.a.

R.T. PETERSON, G. MOUNTFORT, P.A.D. HOLLOM: *Petersons Vogelgids van alle Europese vogels.* 21ste herziene druk, Thieme.
K. MULLARNEY, L. SVENSON, D. ZETTERSTROM, P.J. GRANT: ANWB *Vogelgids van Europa.*
JAN GABRIELS, *Atlas van de Broedvogels in Limburg,* 1985
VLAAMSE AVIFAUNA, *Vogels in Vlaanderen.*
LIKONA, *Atlas van de broedvogels in Limburg,* 1992.

Z.D.H. Prins 2003 Mathy V

Jeugdprins Ben IV

Joseph Bracke, onderwijzer tijdens de schooloorlog[1]

Marcel Cuykx

Op 11 december 1843 komt Jean Baptiste Bracke, gendarme gestationeerd te Maaseik, op het stadhuis een kind van het mannelijk geslacht aangeven, geboren diezelfde dag om 1 uur 's morgens. De moeder heet Maria Anna Reynders. De baby krijgt de voornamen Joseph Lambert.
Vader Bracke is rijkswachter en wordt om dienstredenen geregeld overgeplaatst: zo komt hij tenslotte in Sint-Truiden terecht. Zoon Joseph behaalt daar het diploma van onderwijzer en wordt gemeenteonderwijzer.
Op 15 september 1869 trouwt hij met Marie Louise Vandevoort, uit Halmaal, geboren op 11 oktober 1848. Het jonge gezin gaat wonen in Halmaal en wordt al vlug verblijd met twee zonen, Marie Frédéric Joseph (1872) en Marie Prosper (1874)

Enige tijd na de geboorte van zijn tweede zoon keert Joseph terug naar zijn geboortestad Maaseik, waar hij hulponderwijzer wordt aan de gemeenteschool voor jongens.
Hij gaat wonen in de Munnikenstraat nr. 12. Alles laat dan voorzien dat hij aan het begin staat van een rustige carrière als onderwijzer in Maaseik. Maar het loopt gans anders. Bracke zal één van de vele slachtoffers worden van de schoolstrijd.
In 1879 stemt de liberale meerderheid in het parlement de wet op het lager onderwijs: het onderwijzend personeel in de gemeentescholen mag enkel nog uit leken bestaan, de onderwijzers moeten Belg zijn en een officieel erkend diploma hebben, leerplannen en leerboeken worden uitsluitend gecontroleerd door de rijksinspectie (en niet meer door de clerus), de gemeenten moeten ten minste één neutrale school oprichten en ze mogen geen vrije school meer stichten of subsidiëren, godsdienst wordt een keuzevak.

"De "wie niet met mij is, is tegen mij"-stelling van de Kerk uit zich in een georganiseerde verzetsactie van het gehele katholieke kamp tegen de wet."[2]
De reactie van het episcopaat is buitengewoon hevig: al voor de behandeling in de Senaat wordt een bijzonder agressieve brief van de bisschoppen in de kerken voorgelezen, waarbij de algehele banvloek tegen het officieel onderwijs wordt uitgesproken.[3]
Door de geestelijkheid en de katholieke partijgangers wordt druk uitgeoefend op de ouders om hun kinderen naar een katholieke school te sturen, het onderwijzend personeel van de gemeentescholen wordt geprest om ontslag te nemen, ook in Maaseik.
En zo gebeurt het dat op 4 september 1879 Godfroid Dupont ontslag neemt als hoofdonderwijzer van de gemeentelijke jongensschool[4]; Bracke neemt zijn plaats in. In de gemeenteschool voor meisjes gaat hoofdonderwijzeres E.Timmermans zover dat ze in haar eindejaarstoespraak op 30 augustus haar eigen school belastert en haar leerlingen aanspoort om naar een andere school te gaan. Prompt vraagt de Limburgse gouverneur aan de gemeenteraad om haar omwille van dit feit te ontslaan, maar de behandeling

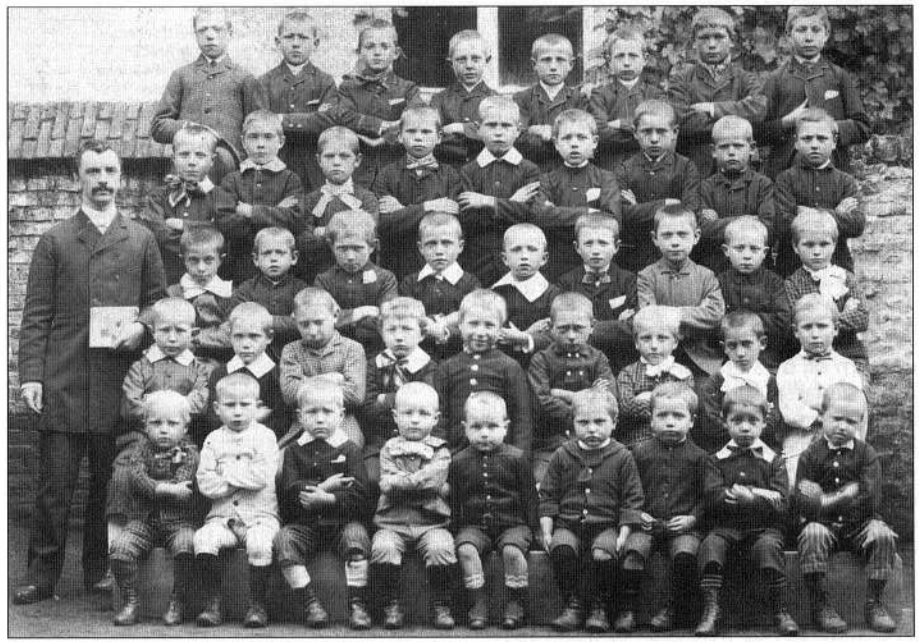
van die vraag wordt door de katholieke meerderheid op de lange baan geschoven. Enige dagen later dient Timmermans zelf ontslag in.
De katholieken hebben in de gemeenteraad 8 zetels, de liberalen 3. Maar de minister heeft de liberalen Henri Schoolmeesters en Th. Smeets benoemd tot resp. burgemeester en 1ste schepen en zij bieden hevig weerwerk tegen de pogingen van de katholieke raadsleden om de gemeentescholen te doen leeglopen.

Vanaf dan krijgen we inderdaad de vreemde situatie dat het gemeentebestuur zijn eigen scholen begint te saboteren: het katholieke raadslid P. H. Meuwissen stelt voor de prijsuitdelingen in de gemeentescholen af te schaffen, omdat "onder toepassing van de wet de prijsuitdelingen een zedelijk gevaar voor de katholijke (sic) jeugd daarstellen". De meerderheid aanvaardt dit voorstel, hoewel de burgemeester erop wijst dat deze beslissing in strijd is met een vroeger besluit van de gemeenteraad: krachtens dit vroegere besluit is het schepencollege bevoegd voor de organisatie van prijsuitdelingen.
De gouverneur schorst natuurlijk de beslissing, zodat de leerlingen van de Maaseikse gemeentescholen in 1879 toch nog een prijsuitdeling krijgen. Het volgende jaar gaat de meerderheid handiger te werk en op voorstel van P.N. Schoolmeesters wordt de prijsuitdeling dan toch afgeschaft.[5]
De inspecteur van het lager onderwijs noteert op 17 en 25 juni 1880 dat de Maaseikse gemeentescholen "onder de armste van zijn gebied moeten gerangschikt worden". Hij meldt dat er voor de noodzakelijkste aankopen 2.171 frank nodig is; de gemeenteraad vindt 1.000 frank voldoende.[6] Als Bracke en zijn collega van de meisjesschool, Agnes Groenen, vragen om hun bezoldiging en hun vergoeding voor woning te verhogen, wordt dit afgewezen. Een jaar later probeert Henri Evers, de onderwijzer van Aldeneik, het ook eens, maar ook hij vangt bot.[7] Meer nog, de toelage van 100 frank, die elke onderwijzer krijgt voor het geven van godsdienstlessen, wordt geschrapt, ondanks protest van de gouverneur. En een muziekleraar wordt ook niet meer aangesteld.[8] Als reden wordt telkens gegeven dat de stad geen geld heeft.
De tactiek is duidelijk: de katholieke meerderheid probeert de gemeentescholen zo onaantrekkelijk mogelijk te maken, opdat de leerlingen naar andere - vrije - scholen zouden gaan. Voorstellen van de burgemeester om de gemeentelijke jongensschool samen te voegen met de voorbereidende afdeling van de Middelbare School worden verworpen of op de lange baan geschoven.[9] Ook het voorstel van de minister van onderwijs om in Maaseik een Middelbare School voor meisjes op te richten wordt afgewezen.[10]

Op vrijdag 2 maart 1883 wordt Th. Smeets, liberaal schepen en waarnemend burgemeester, begraven; Bracke houdt een lijkrede namens het onderwijzend personeel van de stadsscholen.
Het overlijden van Smeets heeft een belangrijk politiek gevolg: de katholieken hadden al de meerderheid in de gemeenteraad en het schepencollege maar nu wordt het schepencollege homogeen katholiek en in 1884 wordt de oude P.N. Schoolmeesters burgemeester.

In de parlementsverkiezingen van 10 juni 1884 behalen de katholieken de overwinning en vormen een homogeen katholieke regering. Niet lang daarna, 24 september 1884, worden in Maaseik enige rekeningen vereffend...de twee onderwijzeressen van de gemeenteschool, Rose Erberich en Odile Van Deeren, worden ontslagen met het doorzichtige smoesje dat ze "slechts bij interim" waren aangesteld, en in hun

Meester Bracke samen met zijn "studenten". (foto Documentatiecentrum Maaseik).

plaats komen E.Timmermans, die nochtans in 1879 ontslag had genomen, en Elisa Poukens.
Het geval Bracke ligt moeilijker: hij is liberaal en hij heeft geen ontslag genomen tijdens de schooloorlog: dus is hij is 'persona non grata', maar hoe hem aan de deur zetten?
De gemeenteraad neemt daarvoor een drastische beslissing: de gemeenteschool voor jongens wordt gewoon afgeschaft! "Ze wordt sedert lang slechts door een twintigtal leerlingen bezocht", beweert de raad," van wie geen enkele betalende, dus kost ze teveel aan de stad." "Daarbij", vinden de vroede vaderen, "de leerlingen kunnen nog altijd naar de gemeenteschool van Aldeneik gaan (!) of naar de voorbereidende afdeling van de Middelbare School." Onderwijzer Bracke wordt ter beschikking gesteld, met wachtgeld.[11]
Ontgoocheld aanvaardt Bracke op 1 januari 1885 een aanstelling als onderwijzer aan de Rijksschool van Tongeren. Maar wat gebeurt dan? Nog dezelfde maand, op 31 januari, beslist de gemeenteraad van Maaseik om de stadsschool voor jongens terug op te richten, en ze wordt niet alleen heropgericht, ze wordt onmiddellijk, dus in de loop van het schooljaar, geopend!

De gouverneur van Limburg heeft het gemeentebestuur laten weten dat de minister van binnenlandse zaken en openbaar onderwijs niet akkoord kan gaan met de sluiting en dat hij voorstelt om de gemeentelijke meisjesschool gemengd te maken: dan zou de stad ook een besparing doen want één gemengde school kost minder dan twee niet-gemengde, en dan moeten de Maaseikse jongens die gemeentelijk onderwijs willen volgen, niet naar Aldeneik gaan. Maar van deze suggestie wil het gemeentebestuur niet weten, "wijl het, uit principe, voor de scheiding der geslachten genegen is"[12]. "Gezien nochtans de ministeriële omzendbrief

van 5 november 1884, de opmerkingen vervat in de vooraangegeven missiven van den heer Gouverneur en willende daarenboven aan Mijnheer de Minister van binnenlandse zaken en openbaar onderwijs een bijzonder blijk van toegenegenheid geven," besluit de raad de jongensschool opnieuw op te richten en onmiddellijk te openen.
Dezelfde Godfroid Dupont, die in 1879 ontslag nam, wordt nu voorgesteld als onderwijzer. Hij is de schoonzoon van het katholieke raadslid J. Strijckers, die daarom bij de stemming de raadszitting moet verlaten. Dupont wordt benoemd met een wedde van 1.500 fr per jaar. Hij krijgt "en passant"ook een weddeverhoging van 75 fr als onderwijzer aan de school voor volwassenen, zodat hij daar 200 fr verdient.

Bracke ondertussen is nu nog meer ervan overtuigd dat de hele zaak opgezet spel was om hem kwijt te spelen en Dupont aan te stellen. Hij blijft onderwijzer te Tongeren, waar hij sterft op 9 april 1898.

O. Vliers, de achterkleindochter van Bracke, bezit nog een schrift van haar overgrootvader, waarin hij een "Verzameling van Vlaamsche idiotismen, uit de omstreken van Maeseyck en Sint-Truiden (Limburg)", heeft aangelegd. Het gaat om een alfabetische lijst van ca 200 substantieven en adjectieven en ca 300 werkwoorden, vooral uit het Maaseikse dialect, met een "vertaling". Een kopie van deze verzameling werd bezorgd aan het Documentatiecentrum.

Noten

1 Met mijn dank aan mevr. Odette Vliers, achterkleindochter van Joseph Bracke
2 WITTE, CRAEYBECKX, MEYNEN, Politieke geschiedenis van België, Antwerpen 1997, blz. 93
3 "Met een formele weigering van sacramenten en andere vormen van feitelijke excommunicatie legden de bisschoppen een morele terreur op, die pas vanaf 1880 een weinig gemilderd werd." Tyssens, 69
4 Dupont had, net als Bracke, zijn onderwijzersdiploma behaald aan de "école normale agrée" van Sint-Truiden (31 juli 1873). Toen onderwijzer Winand Klock ontslag indiende in Maaseik, werd Dupont op 24 september 1873 aangesteld. Hij was de enige kandidaat.
5 SAM, NG, 7.4.1880. P.N. Schoolmeesters is blijkbaar volledig van mening veranderd: einde 1876 had hij nog aangedrongen om meer luister te geven aan de prijsuitdelingen in de gemeentescholen. "Schoolmeesters invite le collège à donner à l'avenir plus d'éclat aux distributions des prix aux élèves des écoles primaires communales. Il est d'avis que cette solennité doit avoir lieu à la salle d'harmonie, ainsi que ça se fait pour l'école moyenne. » SAM, NG, 9.12.1876
6 SAM, NG, 6.7.1880
7 SAM, NG, 21.9.1880; 16.8.1881
8 SAM, NG, 24.8.1881; 10.11.1881
9 SAM, NG, 6.12.1881; 23.12.1882. Voor het effect van de schooloorlog op de plaatselijke Middelbare School zie: M. CUYX, Honderdvijftig jaar gemeenschapsonderwijs Maaseik, Maaseik, 2000, blz. 15-23
10 SAM, NG, 16/08/1881. Door deze kortzichtige weigering zal het nog 45 jaren duren voordat de Maaseikse meisjes hetzelfde onderwijs, met dezelfde toekomstkansen, kunnen volgen als de jongens! In 1926 worden nl. meisjes toegelaten in de Rijksmiddelbareschool.
11 SAM, NG, 24.9.1884
12 De gemeenteschool van Aldeneik was nochtans wel gemengd

Bibliografie

M. BOONEN, De Schoolstrijd van 1879 te Maaseik, in: de Maaseikenaar, 1998, nr. 2, blz. 81-85
M. B. HANSON, Korte geschiedenis van het lager onderwijs te Maaseik (1815-1914), Maaseik, 1993
J. TYSSENS, Om de schone ziel van 't kind...Het onderwijsconflict als een breuklijn in de Belgische politiek, Gent, 1998

In Memoriam Jos Poukens

(°28 mei 1929 -† 12 januari 2003)

Niets doet ons meer praten en nadenken over de dood dan het overlijden van een familielid of vriend
Ook Jos Poukens stierf nog veel te vroeg na een actief en boeiend leven. Hij was een echte Maaseikenaar en vervlochten met het Maaseiker verenigingsleven : Meester Knapkoekbakker, penningmeester van Volleybalclub Amicitia, secretaris van CRM (Club Rustende Middengroepen)en nog veel meer . Weer verdween met hem een geëngageerd iemand die zich nuttig op allerlei gebieden bleef inzetten voor de groei en bloei van het verenigingsleven.Wat vroeger of later, wij gaan allemaal , zijn wij zwak als het halmpje of sterk als staal .Herinneringen sterven niet, zij blijven troost in ons verdriet .
Op Jos' bidprentje stond volgend poëtisch resumé van zijn leven dat wij graag ter overweging afdrukken .

Hij was echt wel een
warme bakker als je hem
op de Bosstraat toen
zo bezig zag:
Vroeg uit de veren en werken want
de klant is koning
en slapen kan je later nog.

Maar later toch een ander mens,
Toen hij zorgzaam en verrassend zacht
zijn vrouw door haar laatste ziekte bracht.

En nu,
na jaren lang engagement,
een leven lang temperament,
is er plots en onverwacht
de tijd voor slaap:
de rust van God heeft hem gevonden.

De zon gaat op, de zon gaat onder ; het leven gaat door .Dood behoort bij het leven lijk de geboorte .

Jaak Bergers

Maaseiker Topomymie

HUISNAMEN
Het Hert

Martin Boonen

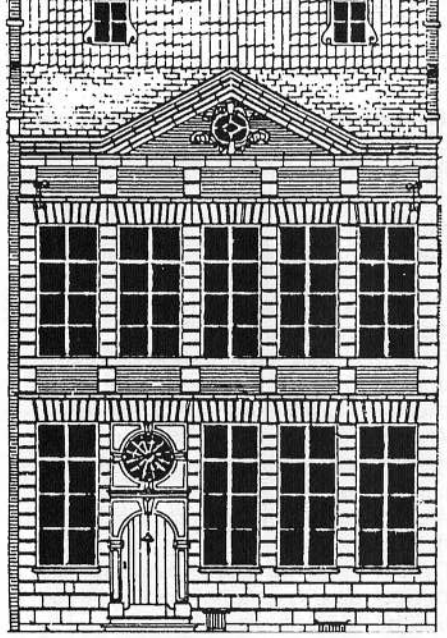

Het imposante huis op de markt nr. 14 dateert uit de 18de eeuw en is een typisch voorbeeld van de overgangsstijl van de traditionele Maaslandse Renaissance en de latere Franse Lodewijk-stijl.
Traditioneel is nog steeds het gebruik van de Maaslandse materialen die het pand zijn karakteristieke zachte kleurnuances verlenen: het getemperde rood van de bakstenen uit eigen streek, het gelige mergel uit Maastricht en de grijsblauwe tint van de Naamse kalksteen.
Nieuw echter, en dit onder invloed van het Franse Classicisme zijn het fronton met zijn Louis XIV-ornamenten, de gekrulde brandgevels die het hoge zadeldak flankeren, de hoge vensterpartijen zonder kruisverdeling en gevat in rechte natuurstenen stijlen, de geprofileerde stenen omlijsting van de voordeur en het dominerende verticalisme van de gevelpartij.
Met recht en reden werd dit uitzonderlijk bouwwerk op 10 juni 1973 als monument geklasseerd.

De oorspronkelijke naam van het pand was *Het Hert,* een dier dat trouwens vaak voorkwam op gevelstenen en uithangborden. Het dorstige of drinkende hert symboliseerde reeds in de vroegchristelijke iconografie de menselijke ziel die dorst naar zijn God. In latere, meer profane tijden sierde het hert ook wel eens de voorgevel van een herberg, de professionele instelling waar de dorstigen gelaafd worden.
Uit de klassieke mythologie kennen wij het witte hert met de gouden ketting, toegewijd aan de godin Diana en dat door Agathokles werd gedood. Vandaar dat ook jagers wel eens het hert als huisteken kozen.

Huizen zoals dit werden steeds bewoond door families uit de hogere burgerij, doorgaans rijk geworden in de handel. Zij beschikten niet alleen over geld, maar ook over aanzien en macht. In de parochieregisters werden zij aangeduid als *dominus* of *dominella.* Hun zonen werden kanunnik of studeerden aan de universiteit, liefst rechten en werden later advocaat, lid van de schepenbank of burgemeester der stad terwijl zij hun dochters wisten uit te huwen aan iemand van gelijke stand en rang.
De vroegst bekende bewoners van het

pand einde 16de eeuw waren *Lenert van Oeteren der Alde* en zijn huisvrouw *Catharina Van den Eertwech.*(1)
Zowel Van Oeteren als Van den Eertwech waren belangrijke families in het Maasland, wat onder meer blijkt uit de functies der kinderen van dit echtpaar. Hun zoon Leonard de Jonge werd scholtis van Stokkem, waar hij overleed in 1625. De zoon Dionys was er rentmeester en Emond was kanunnik verbonden aan het adellijk stift van Thorn. Nog een andere zoon Petrus was licentiaat in de beide rechten, terwijl een dochter trouwde met M. Baes Choickier, advocaat in Luik en een andere dochter Ida met de welgestelde Maaseiker burger Goert Winckens..(2)
In het begin van de 17de eeuw kwam het huis in het bezit van *Frederik Bex,* lid van een ander voornaam Maaseiker geslacht en zijn echtgenote Ida Van den Eertwech. Ook de familie Bex, welgestelde kooplui, zou in de loop der eeuwen talrijke burgemeesters en schepenen van de stad leveren. In de 16de eeuw ten tijde van de godsdienstoorlogen zouden verscheidene Bexen naar Duitsland uitwijken om aldaar hun hervormd geloof in alle vrijheid te kunnen beleven. Zo was een zekere Hans Bex, geboren Maaseikenaar omstreeks 1558 burgemeester van de Duitse stad Hildesheim.
Het wapen van de familie Bex was in azuur een kruis van slangenkoppen van goud, beladen met een hartschild van zilver waarop drie waterplantbladeren.

Omstreeks 1625 behoorde het huis Het Hert aan burgemeester *Matthias Bex* (°1558) doch deze verkocht het in 1637 aan zijn familielid Jacob Bex, kanunnik van het Eerwaardig Kapittel van Onze-Lieve-Vrouw binnen de stad Maaseik.(3)
Slechts enkele jaren later zou het huis Het Hert weer van eigenaar veranderen, toen Cecilia Bex het door erfenis ontving. Deze Cecilia was op 10 mei 1626 gehuwd met Gerardus Broeckmuelen (°Maaseik6.10.1607), telg van een geslacht van magistraten en rechters. Van het echtpaar Bex-Broeckmuelen zijn vier kinderen bekend, van wie de oudste Frederik (°Maaseik 3.3.1627) huwde met Anna Cuypen. Dit echtpaar zou door erfenis in het bezit komen van het huis en er jarenlang wonen. Ook Frederik Broeckmuelen werd verscheidene keren tot burgemeester van Maaseik verkozen.
Zijn dochter Caecilia (° Maaseik 19.11.1656; † Maaseik 9.6.1714) huwde alhier met Michael Dierna (1651-1714) en dit echtpaar verwierf in 1679 *den huyse op den merckt genaempt Het Herdt neven den Haegendoorn* door schenking.
Michael Dierna was licentiaat in de beide rechten en fungeerde verscheidene keren als burgemeester der stad, doch eveneens als lid en zelfs als president van de schepenbank. Deze schepenbank, waarvan de leden waren aangesteld door de prins-bisschop, bezat de zogenaamde hoge justitiële bevoegdheid, en oordeelde derhalve over leven en dood van criminelen.
Vooral gedurende de eerste decennia van de 18de eeuw getuigen de vonnissen door de Maaseiker

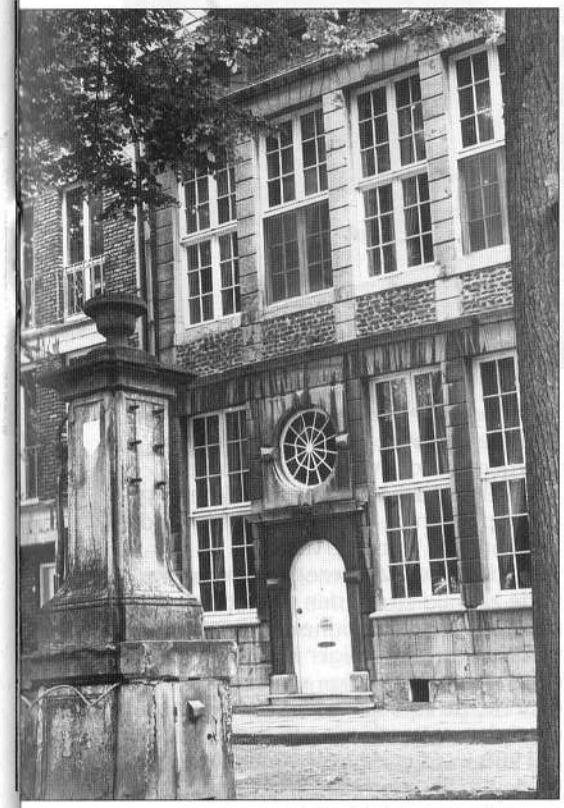
schepenbank en hun voorzitter Dierna uitgesproken van een niets ontziende strengheid. De terechtstellingen werden onder grote toeloop van een op sensatie belust publiek uitgevoerd op de markt, zodat Dierna van in zijn woning het bloedige spektakel kon volgen. In augustus 1709 werd een jonge man Jean Martin wegens dieverij op de markt overgeleverd aan de beul. Eerst werden zijn handen en voeten met een gloeiende tang verscheurd, daarna werd hij geradbraakt en vervolgens onthoofd. Het hoofd werd op een piek gestoken tot afschrikwekkend voorbeeld van ieder. In de jaren die daarop volgden vonden een tiental andere personen op dezelfde markt de dood aan de galg. Een van hen werd eerst de tong uitgesneden en op het galghout genageld. Eén enkele man werd uit speciale gratie onthoofd. Onthoofding was, zo oordeelde men, een minder eerloze straf.
Al deze stakkers hadden zich schuldig gemaakt aan diefstallen.

Ludovicus Dierna, de broer van de president en die eveneens rechten gestudeerd had, was als advocaat gevestigd in Luik, waar hij bij het landsbestuur als *agent deser stadt* de belangen van Maaseik behartigde. Hiervoor betaalde Maaseik hem een jaarlijkse vergoeding van 50 gulden.[4]
Het echtpaar Dierna-Broeckmuelen, waarvan elf kinderen bekend zijn, was zeer welgesteld. Zo bezaten zij onder andere de tiendrechten van Panheel, die zij jaarlijks verpachtten. (5)
Soms ontving het huis hoge gasten zoals in april 1705 gedurende de Spaanse Successieoorlog. Verscheidene leden van de Staten van Holland vergezeld van generaal Ouwerkercke logeerden toen bij burgemeester Dierna, toen ze hier de Hollandse troepen kwamen schouwen die op het punt stonden hun winterkwartier in Maaseik te verlaten. Het bezoek kostte de stad 8 rijksdaalders.
Ook hun zoon, advocaat en schepen *Lambertus Frederik Dierna* en *Maria Elisabeth Loyens* zouden na de dood van de ouders samen met hun 6 kinderen het pand jarenlang bewonen, doch na de dood van haar man verkochten de weduwe Elisabeth Loyens en drie van haar kinderen in 1749 hun aandeel in het huis aan de zoon Michael Lambert Dierna en dit voor een bedrag van 5 720 gulden Brabantse cours.[6]
Deze Michael Dierna, geboren op 10 april 1711, trouwde op 40-jarige leeftijd met de Maaseiker dame Maria Jacoba Angelina Coomans. In 1760 was zij echter reeds weduwe, want datzelfde jaar hertrouwde zij met Frans Adriaen Alexander de Borman, rechtsgeleerde in Bree.
De laatste Dierna die het pand Het Hert bewoonde was de jongedochter Anna Judith (°Maaseik 6.6.1715) die als enige overlevende van het gezin alle bezittingen van de familie erfde.

In de jaren die daarop volgden, verliezen we de eigenaars en de bewoners van het huis een tijdlang uit het oog, wat jammer is vermits in diezelfde periode het oude pand werd afgebroken en vervangen door het huidige monumentale bouwsel.
Wel weten we dat het huis tegen het einde van de 18de eeuw toebehoorde aan Pieter Frans Titeux, afkomstig uit Wellin in Luxemburg en van zijn echtgenote Maria Gertrudis Joosten. Hij overleed alhier als rentenier op 10 augustus 1813. Na hem woonde er zijn zoon Jan Joseph Titeux, geboren te Maaseik op 19 maart 1779. Hij trouwde in 1800 met Catharina Josephina Grim. Omstreeks 18O2 gedurende de Franse tijd was hij ontvanger van de directe belastingen in Weert, later werkte hij in Maaseik als landmeter en was hij pachter van het veer over de Maas. In Maaseik zou hij echter vooral een rol spelen als boekdrukker. Zijn drukwerkjes, doorgaans godsdienstige boekjes, zijn ten minste plaatselijk, gezochte collector's items. Titeux was blijkbaar niet alleen een man met een culturele

belangstelling, maar daarbij ook een handige zakenman. Door het starten van een papiermolen in de oude banmolen van Wurfeld, produceerde hij zodoende zelf de grondstof voor zijn drukkerij.

Het echtpaar Titeux-Grim had 12 kinderen, maar allen stierven vooraleer de vader zelf na een langdurige ziekte op 16 maart 1843 overleed.
In 1824 was zijn dochter Gertrudis Titeux getrouwd met Lambert Demarteau, afkomstig uit Sint-Truiden. Deze zou de drukkerij van zijn schoonvader overnemen.[7]
In 1854 verkocht het echtpaar Demarteau-Titeux het huis Het Hert aan notaris Hubert Hermans, die er jarenlang woonde en er zijn kantoor had. Toen deze in 1873 Maaseik verliet, verkocht hij op zijn beurt het huis aan de *Naamloze Vennootschap Onroerende Goederen,* doch reeds in 1890 was het pand in het bezit van Hendrik Joseph Hubert Drehmans, wijnhandelaar. Deze was afkomstig uit Roermond waar hij op 5 juni 1841 was geboren. Hij trouwde in Maaseik in 1881 met Françoise Henriette Schoolmeesters. De man was ook actief in de Maaseiker politiek. Vanaf 1886 was hij lid van de gemeenteraad en van 1897 tot 1913 fungeerde hij er als schepen. Hendrik Drehmans overleed op 2.9.1924. De man had twee zonen, Louis en Mathieu, die samen met hun vader naast de wijnhandel ook een sigarenfabriek uitbaatten. Deze fabriek was gevestigd in de Markstraat in de achterbouw van Het Hert, doch reeds in 1896 werd ze afgebroken en omstreeks diezelfde tijd verhuisde de familie Drehmans naar de Bosstraat.

In 1903 werd het pand gekocht door het echtpaar Jan Cornelis Joosten-Vereycken en zij zouden er jarenlang een hotel uitbaten dat de naam droeg *Hotel De Vrede.*
In de toeristische folder van 1904 *Maeseyck Attractions* wordt het hotel naar de "loffelijke" gewoonte van die dagen in het Frans, omschreven als *"un bon restaurant, pension, café billiard. Beau jardin avec veranda. Pension 90 fr. par jour...".* Hierbij dient opgemerkt dat hotel De Vrede reeds enkele jaren eerder bestond, toen het huis nog in het bezit was van de heren Drehmans.

De volksoverlevering wil dat het hotel zijn pacifistische naam te danken had aan volgende *petite histoire* uit het recente verleden van Maaseik. Toen omstreeks 1860 in onze stad het plan rijpte de gebroeders van Eyck met een standbeeld te vereeuwigen, ontstond er een fel dispuut over de vraag waar dit monument moest worden opgericht. De onenigheid beperkte zich blijkbaar niet tot hoog oplopende tapkastpalavers, ook in de plaatselijke politiek raakten de

gemoederen hierover vaak tot het kookpunt verhit. De katholieken die voorstanders waren van een beeld midden op de Markt, vergaderden in het *Café Aux Frères Van Eyck* (Markt, 48). Aanhangers van de liberale fractie beweerden echter dat de stoere eikenboom in het centrum van de Markt nooit mocht verdwijnen. Vanzelfsprekend vergaderde deze groep met zijn aanhang in het *Café Au vieux Chène.* (Markt 35).

Ten lange laatste werd het wit marmeren beeld van onze beroemde stadsgenoten toch midden op het marktplein opgericht en de trotse boom, *vast als eyck bider Maese* werd geveld. De feestelijke onthulling van het monument op 5 september 1864 door koning Leopold I in hoogst eigen persoon zorgde er blijkbaar voor dat de tegenstellingen tussen de *eikisten* en de *Van Eyckisten* spoedig tot het verleden behoorden en om het bestand tussen de partijen te vereeuwigen, ontving het pand dat jarenlang Het Hert had geheten de naam *De Vrede.* Si non e vero..

Wat er ook van zij, van de opbrengst van de trotse eikenboom werden door de stad nieuwe zetels gekocht voor onze vroede vaderen. Zij sieren nog altijd de raadzaal ten stadhuize.

Toen tegen het einde van de 19de eeuw door de katholieken van Maaseik werd overgegaan tot de oprichting van een plaatselijke *Katholieke Volksbond,* een voorloper van de katholieke partij, werd caféhotel De Vrede de vaste vergaderplaats van deze kiesvereniging. In de zaal aldaar werden dan ook op 29 mei 1892 in aanwezigheid van volksvertegenwoordiger Helleputte en onze Vlaamsonkundige senator graaf de Grünne, de katholieke kandidaten voor de parlementsverkiezingen aangeduid en in 1900 werd er de overwinning gevierd bij de provinciale verkiezingen en de aanstelling van dokter Moors tot bestendig afgevaardigde. (8)

In 1940 verkocht de weduwe Betje Vereycken het huis aan dokter Colemont die er jarenlang het beroep van tandarts uitoefende, totdat het na diens overlijden verkocht werd aan het echtpaar dokter en mevrouw Goessens-Hendrix, die het op hun beurt verkochten aan de heer Mark Huysmans, de huidige eigenaar, die er thans restauratiewerken in laat uitvoeren.

1 Maaseiker Gichten, VI, f 154
2 Maaseiker Gichten, V, 52 en VI,
3 Maaseiker Gichten, XII, 323
4 M. Boonen, Maaseik, Marlborough, Malbroek, p 4
5 Notaris Craens, I, f 416
6 Notaris Prinssen, I, nr 41
7 M. Hendrickx. Aanvullende gegevens over de Maaseiker drukker J.J.Titeux en zijn opvolgers. In:De Maaseikenaar, 1991, p 81
8 Maas-en Kempenbode 10 juni 1900.

Lezers schrijven

Martin Boonen

Onwaarschijnlijk maar waar. Ons tijdschrift heeft sinds kort een francofone abonnee, of beter een drietalige, want naast het Frans, zijn dagelijkse omgangstaal, beheerst hij het Nederlands, terwijl zijn kennis van oos Mezeikers bewonderenswaardig is. De heer Roger Fequer, wonende in Luik, heeft natuurlijk bepaalde wortels in onze stad. Doch wij laten hem beter zelf aan het woord.

Luik, 23.10.2002

Geachte

Door tussenkomst van mijn neef Mathieu Meuwissen, Genkenaar, heb ik uw tijdschrift leren kennen en op prijs gesteld voor de interessante artikels over het verleden en de volksgewoonten van de Maaseiker streek.Ik heb intussen voor het jaarabonnement gestort.
Ik ben Luikenaar en van moeders zijde kleinzoon van de Maaseikenaar Lambert Dirkx, echtgenoot van Catharina Metten, uit de familie Vos-Metten die aan de Hepperstraat tegen de Wal woonde. De Dirkxen waren familie van Martens-Dirkx, zuster van mijn grootvader aan de Eikerstraat en van Muyzers-Dirkx, wonende geloof ik, in de Kleine Kerkstraat niet ver van de Sint-Catharinakerk.

In de oorlog heb ik een paar jaren een maand vakantie doorgebracht bij andere familieleden van grootvaders zijde, de familie Hermans-Brouns in Geistingen. Zo had ik toen als 10-jarige jongen de gelegenheid de Vlaamse taal te leren kennen, maar natuurlijk ook een paar woorden in het plat. Bij de lezing van uw tijdschrift heb ik met veel genoegen de spreekwoorden, zo typisch in het plat, gevonden.
Grootouders en ouders zijn helaas allang overleden, maar de gedachtenis aan die tijd en aan de toen geleerde taal is toch heel levendig gebleven.
De getuigenis hiervan laat ik u hierbij toekomen als bijlage, een bescheiden verzameling van uitdrukkingen of woorden die ik me van die tijd nog goed herinner.Voor fouten in de spelling in het plat wilt u me zeker verontschuldigen.

Nog eens geluk gewenst voor de kwaliteit en de nauwkeurige opsporingen in de geschiedenis van Maaseik. En alle goeds wens ik U.

Roger Fequer
Boulevard de la Constitution 33/82.
4020 Liège.

n.v.d.r. Uit de verzameling zegswijzen en woorden die de heer Fequer ons toestuurde,en waarvoor onze oprechte dank, zullen wij zeker een volgende maal de leukste voorbeelden publiceren.

Pater Sangers en Nonne.

Louis Brans (Rekem)

Mèt zoe 'nen ti-jtel höbs-te de lieëzers nateurlik op d'n hand. Pater Sangers, ówt simpatie vuur z'n kloeëstergenote van het anger geslach, begós mèt het catalogeere van de versjillende soeërte nonne.

Iech höb zi-jn theorie in miech opgenómme en daonao ein deepgaonde stujdie gemaak van waat aan godgewi-jde maagde uver den aerdkloeët haet róndgewandeld.
In ei begi-jnekloeëster of abdi-j haws-te ein abdis, ein uverste, ein mère supérieure, di-j meistal van adel woeër en dus neet kós wirke, en ouch neet hoofde te wirke. Ze haw dus de godgansen dag ti-jd vuur zich mèt Slevenhieër baezig te hawte en daovuur neumde ze di-j non 'non de Dieu'.

De nonnen van lieëgere kómaaf woeëre neet of neet vääl nao sjoeël gewaes en mochten het handwerk doon en daovuur neumde ze di-j nonne 'non de dómme'.
Ein non heel zich baezig mèt de cente. Ze waas 'procuratrice' en mós zoeväól mäögelik tieënde bènnenhoeële en zoe weinig mäögelik ówtgieëve. Di-j non neumde Sangers 'non de miljaar'.
In de kuuëke stóng ein non di-j good kós koeëke ... mer es-te koeëks mós te ouch dèk preuve en op ten door woeër di-j non 'non de dikke'.

Ein anger non waas verantwoerdelik vuur de mosem, vuur de poeër en de selderi-j, vuur sop te koeëke. Mer in de mosem haws-te dèk ouch 'ne knech, de 'tuinman'., en det is gevaorlik, want op den door waas di-j non, 'non de pie' (det zou pater Sangers warsji-jnlik neet höbbe tówgegieëve, alhoewaal...). Es di-j non nao het zoeväólste speer poeër de kap uver de hègk goêjde, dan woeër di-j non ówteraard 'non actief'.

Mi-jn deepgaonde studie haet miech nog wujjer gebrach, want de godgewi-jde kloeësterlinge móste vääl vaste en vleis derve. En vuur aan de nudige eiwitte te gerake oeëte ze vääl vès, erte- en boeënesop. Boeëne, di-j stónge hieël dek op de menu en dao waas ei begi-jntsje det dao hieël vääl las van haw. Het rómmelde en brómmelde en grómmelde in häöre bówk en het mós ummer mer wèndsj laote vuur neet te ontploffe. Van ónger de gewi-jde lange rok kwaam boeënegaas tot ontploffing en daovuur neumde ze di-j non 'non de tonnerre'.

Ein lèste non in den ti-jd van de prinsbissjop van Lujk, mèt ze bówteverbli-jf in Mezeik en zi-jn devotie vuur de jaach, mós zörge vuur de jaachshunj van de prins en de Wale höbbe dao ouch e vleukske vuur bedach, nl. 'non d'un chien'.

Pater Sangers is op dit ougenblik in kontak mèt al di-j soeërte onlichameleke en dus onvleiseleke wezes. Ze kónne neet mieë lache of kalle, mer pater Sangers luuët toch op ein of anger meneer weite: "Es iech non gewaes woeër, den leet iech miech neet aangoeën waat ze allemaol van miech zagte, want iech zou zieëker 'nonchalant' zeen gewaes!

Kunst in de Maasmeander te Aldeneik

Marcel Leduc

Ruim twee jaar geleden besloten enkele vrienden van wijlen Jan Peeters in een overmoedige bui om te beginnen aan de inventarisatie van zijn artistiek oeuvre. Al snel bleek dat een dergelijk project op korte termijn moeilijk uitvoerbaar was. De creativiteit van Jan waaierde niet alleen vele richtingen uit - van grafiek tot poëzie en van sprookjes tot schilderijen - maar ook de werken zelf zijn allerwegen verspreid bij particulieren en overheid. Er is bovendien geen enkele notitie bewaard gebleven die namen of adressen vermeldt van mogelijke kopers. De opsporing van hen zal uiteraard heel wat tijd en inzet vragen. Toch loont die zoektocht de moeite, want de resultaten ervan bepalen de degelijkheid van de catalogus. Het is immers de bedoeling om alle kunstwerken van Jan in een lijst op te nemen volgens datum, titel, thema en soort. De praktische uitwerking zal binnenkort getoetst worden op de tekeningen en gedichten die door de familie Peeters uit de artistieke nalatenschap aan het stadsarchief werden geschonken.

In afwachting van de uitvoering en voltooiing van dat patiëntiewerk groeide het plan om een postume hulde te brengen aan Jan. Daartoe werd de vereniging **Elementum** opgericht die samengesteld is uit vijf leden. In een sfeer van pluralisme en verdraagzaamheid wil de groep de komende jaren lezingen en tentoonstellingen organiseren, discussies en debatten initiëren en onderzoeken welke andere initiatieven van algemeen culturele aard in Maaseik en omgeving kunnen ontwikkeld worden. Voorlopig werkt Elementum als een feitelijke vereniging, in het vooruitzicht van de omvorming tot een Stichting van openbaar nut.

Het eerste project is gepland in Aldeneik van 1 juni tot 1 oktober 2003 onder de naam **Elementa 1**. Negen kunstenaars uit het Maasland stellen een beeld of installatie tentoon langs een parcours dat door de dorpskern meandert. Ieder van hen heeft zich voor zijn of haar werk laten inspireren door een gedicht of sprookje van Jan Peeters. Elementa 1 is dan ook een bescheiden hommage aan hem. Er zal trouwens aan het begin van de route, Adelhardweg 2, een memento worden ingericht met parafernalia van Jan. In de tuin van de pastorie kunnen wandelaars daarenboven onder een "gedichtenboom" verpozen op een zitbank om te luisteren naar gesproken opnames van zijn teksten.

Maar de kunstroute Elementa 1 betekent meer. De kunstliefhebber of toevallige bezoeker krijgt tijdens de wandeling een heldere indruk hoe kunstenaars hun visie op de wereld en het leven in een eigentijdse vorm gieten. Als moderne alchemisten hebben ze in hun atelier maandenlang gewerkt aan de geheimzinnige transformatie van gedichten tot beelden of installaties. Die kunstzinnige mutatie, gecreëerd met behulp van zeer diverse elementen of zelfs waardeloze materialen, is in Aldeneik op verschillende plekken te zien. Het thema van Elementa 1 kan dan

Fragment van de Tranchotkaart, een kartering van het Rijnland uit de Franse tijd (1803-1820). De ligging van de stad tussen twee verlandde Maasmeanders is duidelijk te zien. De gebruikte afkortingen zijn: T (terres labourables) voor landbouwgrond, P (prés) voor hooiweiden, Pat (pâturages) voor natuurlijke weiden en Br (bruyères) voor heide.

(Uit het boek "Maaseik, ontstaan en groei van een grensstad", pagina 81)

ook kernachtig worden samengevat als "metamorfosen van woorden naar beelden". Dat proces van voortdurende verandering wordt verder beklemtoond door alle kunstwerken in een natuurlijke omgeving, zoals tuinen en weiden, te plaatsen. Regen, wind en zon kunnen op hun beurt aan de metamorfose van de beelden beginnen. Toch zijn er ook nog zekerheden, want ook de Romaanse Sint-Anna kerk en de Willibrorduskapel zijn geïntegreerd in de kunstroute. De eeuwenoude doopput van de Engelse missionaris krijgt zelfs een verrassend nieuwerwetse wending door enkele creatieve aanpassingen. Wie langs Elementa 1 wandelt, maakt in één uur een voetreis van de 12de naar de 21ste eeuw en terug.

De kunstroute in de Maasmeander te Aldeneik wordt in de tweede helft van september symbolisch afgesloten met een causerie door Frans Boenders, publicist en gewezen eerste producer bij de VRT. Hij zal praten over zin en onzin van moderne kunst. De lezing wordt gehouden in hotel Aldeneikerhof en opgeluisterd door het Blue Note Combo.

Met het oog op de samenstelling van een catalogus, waarin het hele oeuvre van Jan Peeters wordt opgenomen, stellen de leden van Elementum het bijzonder op prijs dat alle mogelijke informatie met betrekking tot zijn artistiek werk wordt meegedeeld aan Wim Corstjens, Bleumerstraat 49, 3680 Maaseik (wim-corstjens@skynet.be)

Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden

Tony Van Wijck

Uit gouden korenaren
schiep God de Maaseikenaren,
uit het restant
alle anderen van het land
(Pater Sangers)

1. Luges höbbe korte bein (= Een leugen wordt snel achterhaald.)
2. Mörge brènge! (= uitroep: dat had je wel gedacht!)
3. Mörge mötse! (= idem)
4. Dao höb iech 't mi-jnt neet van (= dat begrijp ik eigenlijk niet.)
5. Emes de oeëre van de kop vrieëte (= veel eten)
6. Van zi-jn oeëre make (= opspelen)
7. Op zi-jn twieë oeëre slaope (= er heel gerust op zijn)
8. Es di-jn oeëre tówte, den is emes uver diech aan 't kalle.
9. Ówtrein hawwe (uit elkaar houden)
10. Hae sjit zich het vèt van de derm (= hij heeft geweldige diarree)
11. Iech höb mèt diech gein kènjer (= ik heb met jou niets te maken)
12. Dao is get gaonje! (= daar gebeurt me wat.)
13. Dao is miech get ówt (= idem)
14. Dae wèt waat ówt is (= die weet wat daar juist gebeurt)
15. Mèt de póppers zitte (= vol schrik zitten)
16. Emes den dikke spuuële (= iemand het leven lastig maken)
17. Emes op stang jage (= iemand ophitsen)
18. Ónger zich ówt zeen (= zijn plan weten te trekken)
19. Dae ligk bi-j miech in de boeëvenste laaj (= die acht ik zeer hoog)
20. Het is mer ei rujtsje ówt ein vinster (= er is niet veel aan verloren - gewoonlijk gezegd na een afsterven)
21. Det is nog gein pi-jp tówbak wieërd (= iets van weinig waarde)
22. Uver de tóng ri-jje (= in opspraak zijn)
23. De tón is nog good, mer owieë de reipe (= gezegd van iemand die niet meer goed te been is)
24. Höbs-te di-jn tóng ingeslik? (= tegen iemand die helemaal niets zegt)
25. Ein fi-jn tóng höbbe (= welbespraakt zijn, een mooiprater)
26. Ein sjerpe tóng höbbe (= bits praten)
27. Ze höbben hääm naaks ówtgekleid (= arm gemaakt)
28. Huipkes pisse en eine naakse in zi-jn bóksmaal sji-jte (= iets doen wat onmogelijk is)
29. Ónger di-jn naas! (uitroep: dat zie je van hier!)
30. Van z'n naas make (= zich aanstellen)
31. Emes in zi-jne nak zitte (= iemand bedriegen)
32. Zi-jne nistel aafdrèjje (= zeer hard werken)
33. Es moos vleis waas, vroeëte de katte de kuujl aaf (= Als, indien....)
34. Es oos ków ein kat waas, koste we ze mèlke ónger de staof (= Als, indien ....)
35. Es is ein króm lètter (= Als, indien.....)

36. Es mi-jn tant kl..... haw, den waas het mi-jne nónk (= Als, indien.....)
37. Iech betaal diech in dri-j kieëre: nów neet, den neet en noêit neet! (= ik betaal je nooit)
38. Emes laam maken (= bij iemand blijven zeuren tot je het gewenste krijgt)
39. Stujte en dikke huip sji-jte kan ederein (= opscheppen is geen kunst)

Doctoraat

Tony Van Wijck

Aan de universiteit van Maastricht promoveerde op 18 december 2002 onze stadsgenote Annelies Boonen tot doctor in de medische wetenschappen met de dissertatie "Socioeconomic Consequences of Ankylosing Spondylitis". Annelies Boonen deed haar middelbare studies aan de Vrije Humaniora voor Meisjes te Maaseik. In Diepenbeek en Leuven studeerde zij geneeskunde. Ze specialiseerde zich in de interne geneeskunde en nadien in de reumatologie. Vanaf 1994 is zij als reumatologe werkzaam in het Academisch Ziekenhuis Maastricht, waar zij naast haar klinisch werk en haar onderwijsopdracht ook onderzoek doet naar de economische gevolgen van reumatische ziekten, onderzoek dat in dit doctoraat resulteerde.

De redactie van De Maaseikenaar wenst de gepromoveerde van harte geluk.

Wist Ge?

dat we in de Maas- en Kempenbode van 12 april 1903 lazen: "In Maeseyck, de gehuchten inbegrepen, zijn 120 herbergen; dat maakt 1 herberg per 38 inwoners";

dat op dit ogenblik de deelgemeente Maaseik slechts 24 herbergen telt, hetgeen op een bevolking van ong. 11.000 inwoners, neerkomt op 1 café op 458 inwoners;

dat de Wandelmarathon van de 'Awt Prinse van het H. Wammes' georganiseerd wordt op zaterdag 24 mei. Afstanden 11, 21 en 42 km. Info: W. Damen, tel. 089-564128.

dat het Cristal Jazzfestival dit jaar plaats heeft op zaterdag 2 augustus, info tel. 089-567965;

dat "Hartbufkes Preuve" gepland is op 8, 9 en 10 augustus:

dat de tweejaarlijkse Inter-Limburgse boekenbeurs op 1 en 2 november plaats vindt in Achterolmen, info tel. 089-563210 of 0031-4498.57206

Diksjenaer van het Mezeikers

Tony Van Wijck

1. aafslikke, zw.ww. = inslikken.
   Vb. Gank den dokter hoeële, de kleine haet einen eurocent aafgeslik.
2. aafvalle, st. ww. (veel aaf, aafgevalle) =
   a vermageren
   b afvallen, als in A.N.
   Vb. a. Zi-j is 5 kielo aafgevalle.
   Zegsw. b. Hae is van de praekstool aafgevalle (= heeft een roep gekregen)
3. aafvange, st. ww. (vóng aaf, aafgevange) = brutaal in de rede vallen of antwoorden.
   Vb. Zoe vungs-te nog geinen hónd aaf!.
4. aafzunjerlek, bw. = apart
   Vb. Iech zal di-j dosseers aafzunjerlek behandele.
5. aanbelange, zw. ww. = betreffen, aangaan.
   Vb. Waat daen deefstal aanbelangt, dao haeft-er niks mèt te make.
6. aanevas(t) = bw. = voortdurend, zonder ophouden
7. aangetrouwd, bn. = aangehuwd
   Vb. Det is mer aangetrouwde femi-jlie.
9. besmówzeld = beduimeld, smoezelig
10. bokesvènk = vink , Fringilla caelebs, boekvink of botvink

vink

11. brónke, zw. ww. = mokken, pruilen
    Vb. Zjefke moch neet goeën sjotte. Nów zit er al ein oor te brónke.
    Afl. brónkentaere
12. daojerop (of: daojeroppes), bn. = in die richting, naar daar.
    Vb. Geis-te mèt miech aaf? Nein, iech gaon daojerop.
13. draggäör, zn. m. (-e, -ke) = baggermachine.
    Vb. In de Maas ligk weer "nen draggäör.
    Vgl. Fr. drageur
14. fenistig, bn. bw. = vernunftig, slim, levendig.
    Vb. Det is e fenistig menke. Det is fenistig bedach.
15. fluit, zn. vr. (-e, -sje) =
    a. fluit als AN, blaasinstrument.
    b. vrouw met weinig inhoud, vrouw van losse zeden.
    Vb. a. e fluitsje van 'ne cent.
    b. Ein fluit van e wi-jf.
16. gleuj , bn. = gloeiend
    Vb. 'ne gleuje kop
17. golf, zn. m. (-e, -ke) =
    a. (als A.N.) golf (balspel)
    b. (als A.N.) golf, bolle verheffing op de waterspiegel
    c. trui met lange mouwen en (vaak) knopen.
    Vb. c. Het is fris vandaag, doot di-jne golf aan.
18. kegkelaer, zn. m. (-e, -ke) = naakt jong konijntje of vogeltje, zwakste uit het nest (ook een kleine arme sukkelaar wordt soms ' eine kegkelaer' genoemd).
19. kleffere, zw. ww. = klimmen, klauteren

20. mejjéng, zn. m. (geen mv.,geen dim.) = middel
Vb. Dao waas geine mejjéng óm häöm tieëge te hawte.
Vgl. Fr. moyen
21. naovenant, bw. = naar verhouding
Vb. Alles is naovenant
22. nemieë, bw = niet meer
Vb. Hae kump vandaag nemieë.
23. ówtbolle, zw. ww. =
a. al vrijwielend met fiets of auto vaart verliezen en geleidelijk tot stilstand komen.
b. (fig.) het wat rustiger aan doen met het zicht van zijn oppensioenstelling.
Vb. a. Iech höb geine naf mieë, iech laot miech mer ówtbolle.
b. Hae is 60 en is aan 't ówtbolle.
24. ówtgoeën st. ww. (ging ówt, ówtgegange) =
a. uit gaan, naar buiten gaan
b. op stap gaan
25. paerskuuëtel, zn. m. (-e of -s, -ke) = paardenvijg
26. pave, zw. ww. =
a. veel roken
b. schieten met vuurwapens
Vb. a. Vreuger zoeëte we aannevas(t) te pave. Nów zeen we verstenjiger en we rouke nemieë.
b. In Irak zeen ze weer aardig aan 't pave.
27. penspi-jn, zn. vr. (geen mv. geen dim) =
a. (volks) buikpijn
b. (fig) teleurstelling
Vb. b. Det iech neet op vekansie maag, dao höb iech penspi-jn van.
28. perbeere, zw. ww. = proberen, trachten
Afl. perbeersel
29. rejaal, bn. bw. =
a. overvloedig, zeer veel
b. vrijgevig, gul Vgl. Fr. royal
30. sjarre, zw. ww. =
1. krabben (In het Maaseikers bestaat ook het frequentatief 'sjarrelen')
2. grijpen, vastnemen
3. meegappen
Vb. 1. Hae sjarde zich di-j wónj weer oêpe.
2. Emes bi-j zi-jne kraag sjarre
3. Hae sjarde zich d'n hieëlen uversjot mèt.
Afl. sjarsel, zn. o = alles wat bijeen gegrabt is.
31. speer, zn. o. (-e, -ke) =
a. halm, sprietje
b. greintje
c. mannelijk lid
Vb. a. We zulle speerke trèkke óm te zeen waem maag mètdoon.
b. Hae haw gei speer kompassie mèt daen erme sukgelaer.
32. struije, zw. ww. = strooien
33. struje, bn. = van stro
Vb. Eine strujen hood
34. tókke, zw. ww. = lichtjes kloppen, tikken
Vb. Emes op de vingers tókke.
35. trikkoo, zn. m. (-s, -ke) = gebreide vest, voorzien van korte mouwen.
Vgl. Fr. tricot

trikkoo

36. trówwe, zw. ww. = vertrouwen
Vb. Iech trów het neet.
Sprw. Dae neet en trówt, dae neet en doug (Wie niemand vertrouwt, deugt zelf niet).
37. vanväörs = te voren
Vb. Dri-j daag vanväörs bèn iech nog dao gewaes.
38. vermaore, zw. ww. = vermoorden
39. vernaoleësige; zw. ww. =
a. nalaten te doen
b. in onbruik of in verval geraken.
Vb. a. Dae kranke vernaolieësigde regelmaotig zi-jn pille te pakke
b. Saer dao nemes woeënt is det hóws aardig vernaolieësigd.
40. verstenjig, bn. bw. = verstandig
41. zungele, zw. ww. tuiten, oorruis horen.

Honderd jaar geleden

Martin Boonen

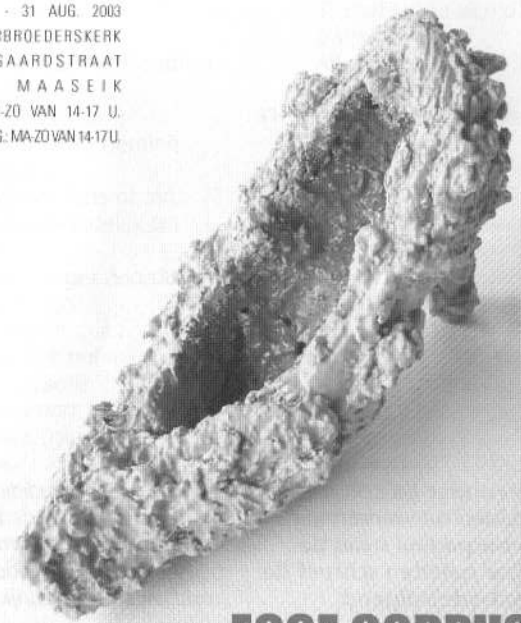
Er is niets nieuws onder de zon. Een jaar geleden haalden de werken aan onze markt de voorpagina's van de pers. Honderd jaar geleden schreef de Maas-en Kempenbode volgend artikeltje.

De plaveïingwerken rond den markt zijn voltooid.
Onze Markt, reeds zoo prachtig, heeft er nog merkelijk bij gewonnen. Iedereen is er ten volle over tevreden en iedereen ook spreekt met veel lof over den aannemer den heer Martin uit Stockheim, die ze heeft uitgevoerd.

En er was datzelfde jaar het overlijden van één der voorvaderen van onze redactie-secretaris

Woensdag is in onze stad godvruchtig overleden na een zeer langdurige ziekte, in den ouderdom van 58 jaren, M. Gerardus Vanwijck, echtgenoot van Mej.H.M.H. Vanderhoeven.
Alhoewel zijn heengaan sedert geruime tijd verwacht werd, is het voor zijne bedroefde echtgenoote en kinderen niettemin een pijnlijke slag.
Minzaam en vriendelijk in zijnen omgeving, genoot de betreurde afgestorvene de algemeene achting. Zijne begrafenis welke Vrijdag morgen plaats vond, werd zeer talrijk bijgewoond.

TENTOONSTELLING
JAN WINKELS
28 MEI - 31 AUG. 2003
MINDERBROEDERSKERK
BOOMGAARDSTRAAT
3680 MAASEIK
OPEN: DI-ZO VAN 14-17 U.
JULI & AUG.: MA-ZO VAN 14-17 U.

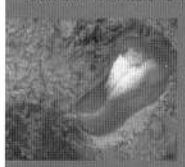

ECCE CORPUS

ZIELENSMART EN LICHAAMSPIJN... IN EEN ONTTOVERDE WERELD

De mens streeft van nature naar onsterfelijkheid, behoud van jeugd en schoonheid, maar wordt tegelijkertijd aanhoudend geconfronteerd met dood, ouderdom, verval.

Ook Jan Winkels is in zijn keramische werken met dit thema bezig en gebruikt daarvoor het lichaam als metafoor (voorbeeld/bewijs).

Hij fragmenteert daarom een aantal keramische beelden en legt ze in waterbekkens, waar ze – niettegenstaande het levenverwekkend karakter van water – toch geleidelijk zullen oplossen en vergaan.
Hij projecteert delen van lichamen, die door de bezoeker zelf zullen moeten geconstrueerd worden tot een gaaf geheel. Hij is met lichaamsharmonie bezig, met getormenteerde lichamen (in de vorm van doorboorde handen bvb.) en integreert zo het lijden in zijn werk.

De huidige vervreemding van de mens t.o.v. de natuur en de toepassingen van technologische, biogenetische en medische evoluties op het lichaam worden door Jan Winkels op sterke wijze behandeld.

Met dit werk wil hij zich echter niet meten met de visie van de kerk of de wetenschap, noch wil hij de dramatiek van het lijden versterken.
Wél wil hij als kunstenaar de vrijheid van het kunstwerk boven alles plaatsen en de kijker eventueel kritische vragen ontlokken.

maaseik provincie Limburg Danfoss HEMEN NV

Maaseiker archieven

Als toegangen in beperkte oplage nr. 37 (bestelnr. Publ. 3961) verscheen bij het Rijksarchief Hasselt de inventaris van de Maaseiker archieven, overgedragen door wijlen Marcel Hendrickx en samengesteld door Rombout Nijssen en Reinhilde Raskin. De inleiding "Historiek van de Maaseiker Archivalia" drukken wij hieronder af.

De inventaris, 588 nummers, vermeldt o.a. de archieven van stadsbestuur, gemeenten Aldeneik, Gremelslo, Kinrooi, de Armentafel Maaseik en Aldeneik, broederschappen, kloosterarchieven, gerechtelijke instellingen, notarissen en zelfs particulieren. Het geheel wordt afgesloten met een chronologische lijst van de oorkonden.

Voor historici een praktische hulpbron over het rijke Maaseiker verleden, die velen heel wat zoekwerk zal besparen.

HISTORIEK VAN DE MAASEIKER ARCHIVALIA

Marcel Hendrickx † en Stan Hendrickx[1]

Archivalia betreffende Maaseik berusten reeds lange tijd in de rijksarchieven te Hasselt, Luik en Maastricht, het stadsarchief te Maaseik en het abdijarchief van Averbode.[2] Recentelijk werd een zeer belangrijke hoeveelheid archiefstukken aangaande Maaseik overgebracht naar het Rijksarchief te Hasselt. Deze inleiding heeft tot doel de herkomst van dit grotendeels ongepubliceerd archief te verduidelijken, en dit tegelijkertijd in een historisch kader te plaatsen door de historiek van het archiefbeheer te schetsen. Het gebrek aan archiefstukken betreffende Maaseik, waarover in het verleden door veel auteurs terecht geklaagd werd,[3] kan aldus in belangrijke mate opgevuld worden.

1. Vóór de twintigste eeuw

De vroegste inlichtingen over het beheer van Maaseiker archivalia vinden we onrechtstreeks in de repertoria van de Rekenkamer te Rijsel. Hierin worden de oorkonden vermeld die de stad Maaseik moest afstaan na de slag bij Othée in 1408, waarbij de macht van de Luikse en Loonse ambachten en steden gebroken werd door de prins-bisschop van Luik, Jan van Beieren (regering 1389-1418). Maaseik moest twaalf oorkonden afstaan,[4] de oudste uit 1351 en de meest recente uit 1397.[5] Hiervan kreeg de stad er een jaar later negen terug.[6] De zeer belangrijke stadsrechtoorkonden van 1361 en 1397 waren daar echter niet bij. Alhoewel hierover geen inlichtingen bestaan, mag vrijwel zeker aangenomen worden dat de oorkonden en andere archieven bewaard werden op het toenmalige stadhuis dat gebouwd was op een open houten onderbouw die als lakenhalle diende (cf. infra). Het is niet geweten wat met de teruggekeerde

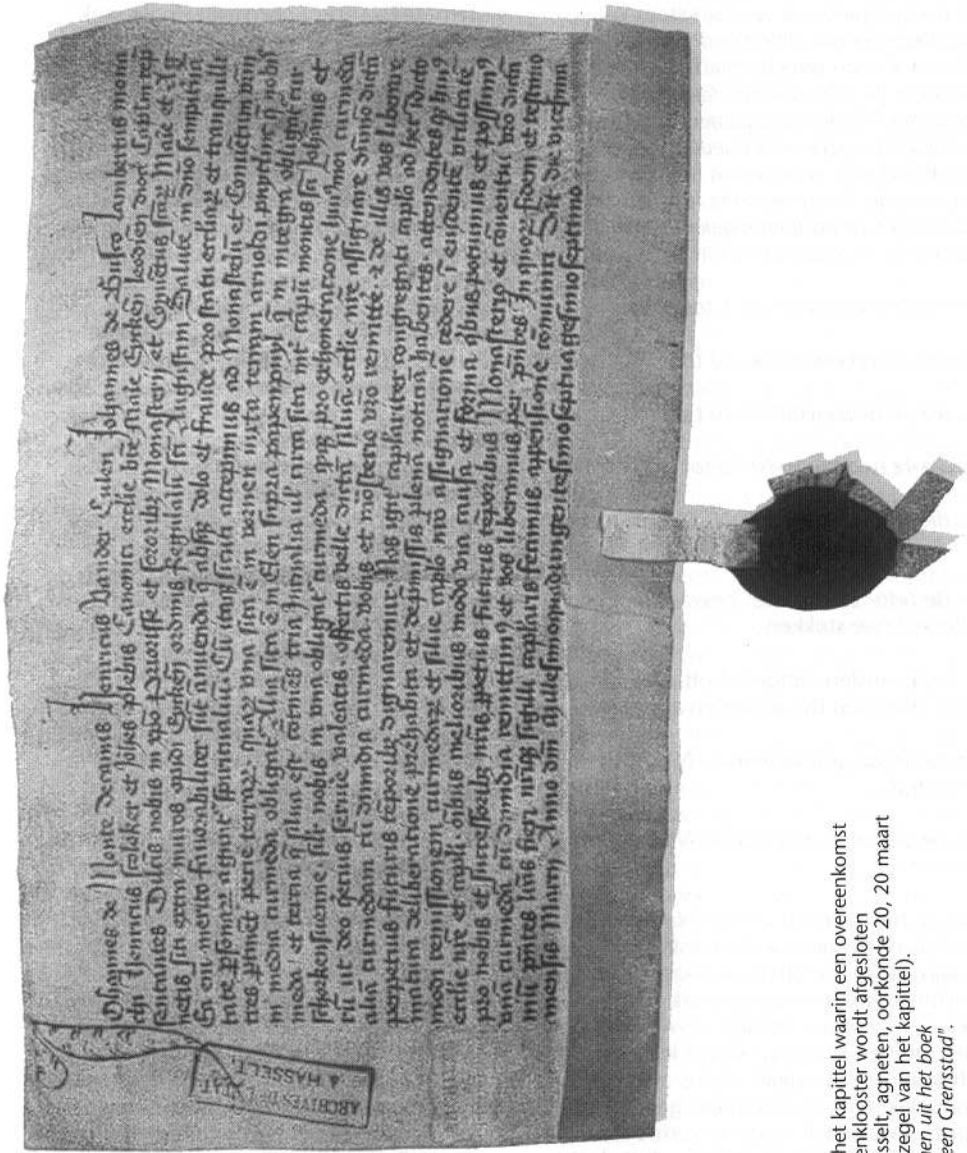
oorkonden gebeurd is, maar ze moeten op een of andere manier verloren zijn gegaan aangezien geen ervan voorkomt in een gedetailleerde inventaris van het stadsarchief die in 1644 werd opgesteld (cf. infra).[7] Hierin worden nochtans dertien stukken vermeld die dateren van voor 1408. Het is weinig waarschijnlijk dat de zo belangrijke oorkonden die in 1409 werden teruggekregen zich in de 17de eeuw niet in het stadhuis zouden bevonden hebben indien ze toen nog bestonden. De vraag kan zelfs gesteld worden of de originele stukken in 1409 wel effectief teruggegeven werden.

Na het begin van de 15de eeuw zijn er gedurende meer dan twee eeuwen geen feiten gekend in verband met het beheer van de Maaseiker archivalia. Logischerwijze moeten we veronderstellen dat ze gedurende al die tijd bewaard werden in de raadkamer van het stadhuis. De stad beschikte in elk geval over een indrukwekkende *Stadskompe,* een zware kist gemaakt uit een boomstam en voorzien van stevig beslag om de documenten in te bewaren.[8] Zoals we nog zullen zien waren in de 17de eeuw op het stadhuis blijkbaar geen oorkonden aanwezig uit de 13de eeuw en slechts een beperkt aantal uit de 14de eeuw. Tevens is er het reeds vermelde feit dat de oorkonden die in 1409 zouden teruggekregen zijn, in de 17de eeuw geen deel uitmaakten van het stadsarchief. Er mag dus aangenomen worden dat het bewaren van de stadsarchieven niet al te zorgvuldig gebeurde of dat niet meer relevante documenten vernietigd werden. Wel moet er rekening mee gehouden worden dat de erg belangrijke kerkelijke archivalia niet in het stadhuis bewaard werden.
In het midden van de 17de eeuw werd van de oorkonden en andere losse stukken in het Maaseiker stadsarchief een inventaris met korte beschrijving opgemaakt in opdracht van de toenmalige burgemeesters Jacobus Gruysen en Fredericus Malders (1593-1662).[9] De inventaris werd overgenomen in het vanaf 1610 in gebruik genomen *Registrum Statutorum oppidi Maseyckensis.* Als basis hiervoor diende het oudst gekende statutenboek van Maaseik, dat reeds uit de 16de eeuw dateert. [10] Het origineel uit 1610 is voor zover geweten niet bewaard gebleven, maar er bestaan wel drie kopieën van, waarin telkens de inventaris van het stadsarchief opgenomen werd.[11] Deze uiterst belangrijke lijst werd reeds meer dan een eeuw geleden gepubliceerd door J. Daris[12] en vormt een bron van informatie die door erg veel auteurs gebruikt werd. Daris vermeldt 121 stukken waarvan hij de titels in het Frans vertaald heeft en chronologisch gerangschikt tussen 1312 en 1652. Ook worden nog diverse losse stukken vermeld. Hij dateert de inventaris vanzelfsprekend rond 1652, datum van het meest recente document dat erin voorkomt. Sedertdien wordt 1652 algemeen als datum aangehouden,[13] alhoewel A.H.J. Gielen, zonder verdere argumentatie, een datum rond 1667 veronderstelt.[14] Beide dateringen moeten echter als fout beschouwd worden aangezien Gruysen en Malders gedurende deze jaren geen burgemeester waren. In 1667 was Frederik Malders trouwens reeds vijf jaar overleden. Wel namen zij de functie van burgemeester waar gedurende de periode 1643-1644.[15] De verwarring rond de datering van de inventaris wordt veroorzaakt door het feit dat Daris en alle auteurs na hem zich hebben moeten baseren op recentere afschriften van het origineel. Aan de afschriften werden blijkbaar stukken toegevoegd die van na 1644 dateren. Intussen is echter ook het originele document opgedoken,[16] dat behoort tot de archivalia die in deze inventaris beschreven worden. Op de buitenkant van het eerste blad staat vermeld: *Register van het genige dat in der Stadt Maseyck archiv bewaert wordt*

Oorkonde van het kapittel waarin een overeenkomst met het Agnetenklooster wordt afgesloten (Rijksarchief Hasselt, agneten, oorkonde 20, 20 maart 1477, met het zegel van het kapittel).
Foto overgenomen uit het boek "Ontstaan van een Grensstad".

geregistreert ende in orden gestelt door Frederick Malders 1644. Het initiatief gaat dus duidelijk uit van de vermoedelijk erg in de geschiedenis van zijn stad geïnteresseerde zilversmid Malders. Boven aan de tweede bladzijde lezen we: *Anno 1644 in tijde Jacop Gruysen en Frederick Malders, Burgemeesters, is die schaperay op die nieu Raedtskamer gemaeckt met verscheiden trecklayen, in wellicke die Burgemeesters iegelich stuck met sijnen nr hubben ingeleyt om alles lichtelick te vinden als volgt:*

In die 1e trecklaede: Nr 1 tot en met nr 19.

In die 2e trecklaede: Nr 20 tot en met nr 49

In die 3e trecklaede: Nr 50 tot en met nr 72

In die 4e trecklaede: Nr 73 tot en met nr 101

In die 5e trecklaede: Nr 102 tot en met nr 113

In de 6de "trecklaede" bewaarde men allerlei losse stukken.

In twee andere lange schofflayen vindt men alles wat der schoelen aen gaet

In die 1e lange schofflaede: Nr 1 tot en met nr 8.

In die 2e lange schofflaede: Nr 9 tot en met nr 14.[17]

Dit archief bevond zich in 1644 dus in een afzonderlijke "archiefkast",[18] waarnaar op een bepaald ogenblik vermoedelijk verwezen wordt als "kastien",[19] wat erop lijkt te wijzen dat het om een kast van relatief kleine afmetingen zou gaan. Het is zeer goed mogelijk dat het inderdaad geen erg grote kast betrof want de vermelde archiefstukken bestaan telkens uit slechts één of enkele bladen en konden dus best in een relatief kleine kast opgeborgen worden. Daarnaast waren er blijkbaar nog twee afzonderlijke *schofflaeden,* kisten met een schuifdeksel.[20] Uit de weinige origineel bewaard gebleven stukken blijkt dat Malders de zaken systematisch aangepakt heeft. Ieder stuk werd zorgvuldig genummerd en voorzien van een identificatie indien dit nodig was. In sommige gevallen werd zelfs een nota over de herkomst toegevoegd.[21] In minstens één geval werd het oude document zorgvuldig in een dubbel blad gekleefd ten einde het in de best mogelijke omstandigheden te kunnen bewaren.[22] Fredericus Malders heeft dit alles wel degelijk zelf gedaan zoals blijkt uit vergelijking met zijn handschrift in onder meer het register waarin hij zijn eigendommen en uitgeleende geldsommen optekende.[23] De archiefkast bevond zich in de raadkamer van het middeleeuwse stadhuis van Maaseik, het "Gewanthuis" of lakenhalle, waaraan in 1611 nog belangrijke bouwwerken waren uitgevoerd.[24] Deze waren voor de inventaris van 1644 de aanleiding om te spreken van een "nieuwe raadskamer". Het gebouw zelf stond op hoge houten pilaren, en vormde aldus ook een overdekte markt.[25] De raadskamer bevond zich, net zoals de schepenbank, de schutterskamers en de zes gildenkamers op de verdieping van het stadhuis. In de raadskamer bevonden zich eveneens de stadsrekeningen en de gedingenregisters, zoals blijkt uit het Maaseiker statutenregister: item alle die gedinge registers: *item alle der stadts reekeningen sijn te vinden in de selve archive.*[26]

Redelijkerwijze mag aangenomen worden dat het archief intact bewaard bleef in het stadhuis, en er ook de nodige aandacht kreeg zoals blijkt uit het kopiëren van de oorspronkelijke inventaris, tot in 1752. Toen werd het oude stadhuis afgebroken omdat het bouwvallig geworden was.[27] Er is niets geweten over wat er toen met het archief gebeurde. Het had op dat ogenblik echter nog altijd zijn bestuurlijk belang en moet dus logischerwijze nog steeds met de nodige zorg behandeld zijn geworden door de bestuurders van Maaseik. Het zal dan ook wel mee verhuisd zijn toen het stadsbestuur vanaf Paasdag 1754 het huis "Den Halven Maen" huurde.[28] Het stadsbestuur zat op dat ogenblik zodanig slecht bij kas dat de twee burgemeesters zelfs om vermindering van hun eigen loon vroegen aan de prins-bisschop van Luik,[29] en had dus zeker niet de mogelijkheid om een nieuw stadhuis te bouwen. Gedurende de ongeveer twee jaar tussen de afbraak van het oude stadhuis en de ingebruikname van "Den Halven Maen", vergaderde men in de woonhuizen van de toenmalige burgemeesters.[30] Wanneer de huurovereenkomst voor "Den Halven Maen" beëindigd werd is niet geweten, maar vermoedelijk mag aangenomen dat dit in 1767 het geval was, want toen werd door prins-bisschop Charles d'Oultremont (1763-1771) een kamer ter beschikking gesteld in het Prinsenhof, "pour servir d'hôtel de ville".[31]

Op 16 oktober 1769 werd door het stadsbestuur het huis "Het Groene Schilt" aangekocht en ingericht als nieuw stadhuis.[32] Dit huis bevond zich op de plaats waar in 1828-1829 het linker stuk van het huidige stadhuis gebouwd werd.

Over de inrichting van "Het Groene Schilt" als stadhuis zijn geen details gekend, maar we mogen aannemen dat zich hier ook het stadsarchief bevond. Indien men het archief steeds bij de hand wilde hebben moet het achtereenvolgens verhuisd zijn geweest van het oude stadhuis naar één of meerdere burgemeesterswoningen, van daar naar "Den Halven Maen" en tenslotte naar "Het Groene Schilt". Vanzelfsprekend houdt ieder van deze verhuizingen het risico in dat stukken verdwenen of beschadigd werden. Hierover is echter helemaal niets geweten.

De grootste catastrofe uit de geschiedenis van de Maaseiker archivalia deed zich voor toen in het begin van de 19de eeuw brand uitbrak in het huis van burgemeester Nicolaes Assuerus Matthei (Maaseik 1774-1852, burgemeester 1809-1816) waar de archieven op dat ogenblik ondergebracht waren. Volgens de volkstelling van 1796 woonde hij in het Boskwartier, vermoedelijk dus in de Bosstraat zelf. A.H.J. Gielen (Maaseik 1819-1907) vermeldt dat de brand ontstond toen in het huis van Matthei de was gedaan werd.[33] Alhoewel Gielen hiervan zelf geen ooggetuige kan geweest zijn, is het echter zeer aannemelijk dat hij deze informatie had van zijn vader, Joannes Gielen (Ohee en Laak 1778- Maaseik 1866), die minstens vanaf 1816 een prominent inwoner van Maaseik was. Nog steeds volgens Gielen is bij deze brand het grootste deel der in 1644 geïnventariseerde archieven verloren gegaan.[34] Eigenaardig genoeg hebben we nergens bevestiging kunnen vinden van de door Gielen enkel in een voetnota vermelde brand. Het is bijvoorbeeld opmerkelijk dat in de twee kronieken die door Maaseiker burgers bijgehouden werden gedurende het begin van de 19de eeuw, niet gesproken wordt over deze brand bij burgemeester Matthei.[35] Er mag verondersteld worden dat het slechts een ongeluk van beperkte omvang was, waaraan geen aandacht besteed werd of dat opzettelijk stilgehouden werd, waarbij echter door een erg ongelukkig toeval een zeer belangrijk deel van het Maaseiker stadsarchief verloren ging. Er is immers geen reden om te twijfelen aan de betrouwbaarheid van Gielen, die een voor zijn tijd opmerkelijk nauwkeurig historicus was. De enige archiefstukken die met zekerheid de dans ontsprongen betreffen voornamelijk de scholen en werden in 1644 door Malders en Gruysen reeds afzonderlijk genummerd, van 1 tot 14. Zij bevonden zich blijkbaar gescheiden van de andere archivalia in twee *schofflayen* en zijn nagenoeg

allemaal bewaard gebleven tot vandaag de dag.[36] We noemen deze verder de tweede reeks originele documenten. Zij moeten zich ook op het ogenblik van de brand niet bij de rest van het archief bevonden hebben. Hieruit mag blijken dat de ordening die in het midden van de 17de eeuw aangebracht was in het archief, behouden is gebleven tot in de Franse tijd. Van het door Malders en Gruysen gereorganiseerde archief zijn slechts enkele stukken bewaard gebleven, zoals blijkt uit de nummering en het opschrift die ze dragen. Hieronder een akte 1393 over een geschil tussen de stad Maaseik en een burger uit Diest,[37] een andere uit 1421 over waterlopen en kanalen (beken),[38] en een ordonnantiënregister.[39] Helaas is van deze stukken niet geweten hoe en waarom ze tot op dit ogenblik bewaard zijn gebleven.

De exacte reden waarom de archieven zich in het begin van de jaren 1800 bij Matthei thuis bevonden is niet duidelijk, maar moet twijfelloos gezocht worden in de omstandigheden veroorzaakt door de Franse revolutie. Ook het ogenblik waarop de transfer heeft plaatsgevonden is niet gekend, maar Matthei was tijdens de Franse periode een belangrijk ambtenaar en hij had in die hoedanigheid zeker de mogelijkheid om het archief naar zijn privé woning over te brengen. Eventueel kan een verband gezocht worden met een in de kroniek Caris vermelde poging om op 21-22 april 1797 *eenige schriften van de schepens kamer te halen.*[40]

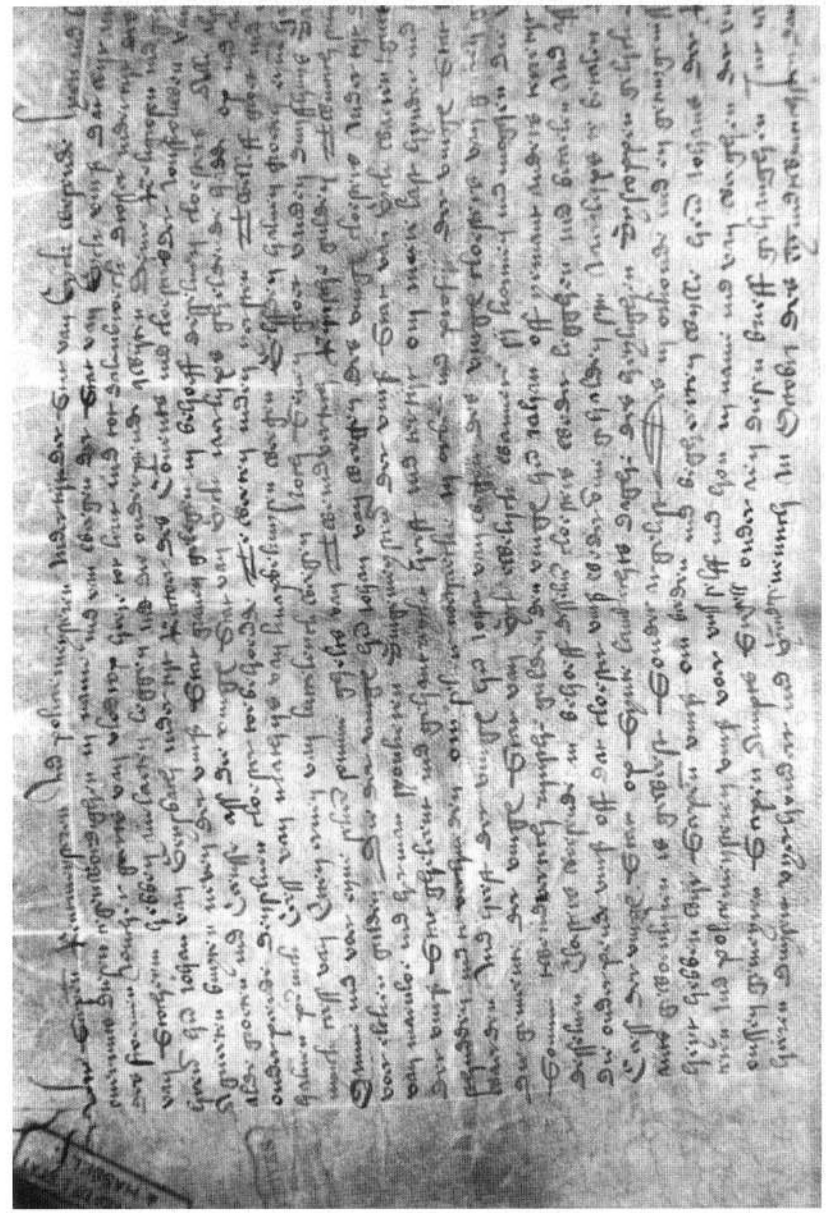
De dieven werden echter betrapt en moesten afdruipen. Onder hen bevond zich een schepen en allen waren blijkbaar gekend als aanhangers van het Ancien Régime. Het moet om een groot aantal documenten gegaan hebben want Caris vermeldt nog dat de papieren *reets in sakken gevult waren.* Het lijkt goed mogelijk dat de Fransgezinde machthebbers daarop besloten hebben de belangrijkste documenten uit het stadhuis weg te halen.

De Franse en Nederlandse periode (1789-1830) brachten een totale ommekeer teweeg in het belang van het historische Maaseiker stadsarchief. Door de Franse revolutie werd een einde gemaakt aan het Ancien Régime en impliciet dus ook aan de reglementen en afspraken welke gedurende die periode waren vastgelegd in alle mogelijke oorkonden en andere documenten en registers. De hele structuur van de staatsorganisatie en rechtsbedeling veranderde trouwens. De tevoren op politiek en economisch vlak zo belangrijke en ondanks hun soms hoge ouderdom nog actuele documenten werd aldus herleid tot historische documenten. Toch werd op dat ogenblik nog veel belang gehecht aan de archiefstukken, zowel door aanhangers van het Ancien Régime die hoopten dat dit ooit in zijn werking zou hersteld worden, als door de vertegenwoordigers van de Franse regering die zoveel mogelijk documenten opvorderden om een einde te stellen aan hetgeen zij vertegenwoordigden. Tevens dient opgemerkt dat de parochieregisters aangeslagen werden door de Franse overheid bij de oprichting van de burgerlijke stand. Ook na de Franse tijd bleven ze een onderdeel van het archief van de burgerlijke stand.[41]

Met de bouw van een nieuw stadhuis werd aangevangen op 5 juli 1828 en iets meer dan een jaar later, op 10 augustus 1829 werd de toren erop geplaatst.[42] Wat gedurende deze periode met het archief gebeurde is niet geweten, maar in elk geval moest het weer verhuisd worden, met alle risico's van dien.

In 1841 publiceerde de Maaseiker kapelaan J.F.J. Stals zijn intussen erg bekend werk over de Pruisische inval van 1740, waaraan hij echter een grote hoeveelheid gegevens over de

Tijdens de overheersing door Karel de Stoute werd de stad Maaseik niet door verkozenen van het volk, maar door van bovenaf benoemde commissarissen bestuurd: "wir Scepen(en), Rentmeysteren ind policiemeysteren inder tijt der Stat van Eyck. (Rijksarchief Hasselt, agneten, oorkonde nr. 7, 21 oktober 1471).
Foto overgenomen uit het boek "Ontstaan van een Grensstad".

geschiedenis van Maaseik in vroegere periodes toevoegt.[43] Op het einde van zijn boekje voegt hij een hoofdstuk toe onder de titel: *Merkwaardige stoffen welke later tijd ontdekt zijn en op hunne plaats niet hebben kunnen gerangschikt worden.*[44] Hierin wordt een lijst van data gegeven met historische gegevens. Nagenoeg dezelfde lijst komt ook voor in de kroniek die Lambert Caris bijhield tussen 1783 en 1847.[45] Op het eerste zicht lijkt het dus goed mogelijk dat Caris zijn gegevens overnam uit de publicatie van Stals. Nader onderzoek heeft echter uitgewezen dat dit niet het geval is geweest, onder meer omdat het taalgebruik van Caris minder verzorgd is, wat hij had kunnen vermijden indien hij overschreef van Stals, terwijl Caris anderzijds voor enkele feiten meer details weet te vermelden dan Stals.[46] Een belangrijk deel, maar niet de totaliteit, van deze lijst is duidelijk gebaseerd op de inventaris opgesteld door Gruysen en Malders in 1644,[47] en aangezien Caris in zijn lijst slechts twee feiten meer vermeldt die dateren van na de Franse bezetting in 1675, mag verondersteld worden dat zowel Caris als Stals teruggaan op een oudere, tot op heden niet geïdentificeerde bron.[48]

Het is echter merkwaardig dat Caris en Stals voor sommige archiefstukken meer details geven dan in de inventaris uit 1644 vermeld worden. Eventueel zou verondersteld kunnen worden dat een aantal originele stukken nog door Caris gezien werd en dus niet verwoest was in het begin van de 19de eeuw tijdens de brand bij Matthei.[49] Zoals reeds gezegd is alvast één der originele documenten, een akte uit 1421 over waterlopen en kanalen, die niet tot Malders tweede reeks behoren, bewaard gebleven. Toch lijkt de kans dat de originele stukken in 1841 nog bestonden erg klein.

Over de praktische gevolgen van de vergroting van het stadhuis in 1874 zijn niet veel gegevens beschikbaar. Gezien de omvang van de werken mag echter zeker niet uitgesloten worden dat het archief nogmaals verhuisd werd.

Wanneer gedurende de eerste helft van de 19de eeuw duidelijk werd dat de periode van het Ancien Régime definitief tot het verleden behoorde, zou haast vanzelfsprekend ook de interesse voor het archief verminderen. Op 29 september 1843 werd, op vraag van de provinciegouverneur, door het stadsbestuur een overzicht gegeven van de nog aanwezige archiefstukken uit het oud archief.[50] Naast een 5-tal gedrukte werken werden een aantal oorkonden vermeld, die overeenkomen met de tweede reeks van Malders. Daarnaast waren er 176 registers met stadsrekeningen, 132 registers met magistrale rollen, 3 registers met kadastrale gegevens en twee figuratieve kaarten uit respectievelijk 1647 en 1688. Verder was er onder meer nog een register met de beschrijving van de "Register der Reliquien en andere weerdighe dinghen die bewaert worden in deses Stads hooftkerck", d.d. 27 september 1647.

Op het einde van de 19de eeuw werd het oude archief nog steeds bijgehouden op het stadhuis en werd er ook van officiële kant nog steeds een zeker belang aan gehecht, zoals blijkt uit de in 1889 door stadssecretaris Henri Vanderdonck (Maastricht 1823 -Maaseik 1908)[51] gemaakte inventaris onder de titel *Catalogus der Archieven berustende op het Stadhuis te Maeseyck.* Deze toont ons de toestand van het stadsarchief zoals die op dat ogenblik was.[52] De betreffende inventaris werd goedgekeurd door toenmalig burgemeester Ferdinand Verkissen (Maaseik 1853-1937, burgemeester 1888-1912) en de schepenen Jan Frissen (Maaseik 1820-1897, schepen 1885-1897) en M.V. Moors (= Charles Moors?, Maaseik 1853-1937) en mag dus beschouwd worden als een betrouwbaar

document waaruit blijkt dat het stadsarchief voor het overgrote deel bestond uit recentere documenten, daterend van na de Franse revolutie. Voor het "oud archief" worden een aantal registers vermeld, die nagenoeg alle uit de 17de en 18de eeuw dateren. Daarnaast bevonden zich op dat ogenblik in het stadsarchief bijvoorbeeld ook het geschilderde stadszicht van Maaseik uit 1672[53] en het *Schilder-Boeck* van Karel van Mander dat reeds in 1608 door het Maaseiker stadsbestuur werd aangekocht.[54] Het aantal vermelde documenten bevat een honderdtal registers voor de "oude archieven", voornamelijk magistrale rollen en gedingenregisters, daarnaast voor de burgerlijke stand negen parochieregisters voor Maaseik, Aldeneik en Heppeneert met hun alfabetische tabellen en tenslotte onder de hoofding "rekeningen" 165 registers, nagenoeg alle rekeningen van het Maaseiker stadsbestuur. Het is opmerkelijk dat slechts een beperkt aantal oorkonden of andere individuele documenten vermeld worden. Voor het recentere archief worden losse documenten, gegroepeerd in loten, wel vermeld. Voor het oude archief worden twee loten opgegeven (nrs. 28 en 31), die samen 41 stukken bevatten. Het eerste lot bestond uit "Veertien onleesbare en oningebonden handschriften waarvan een van 1400 en de andere van 1500 en 1600". Het tweede lot wordt als volgt omschreven: *Twee trektafels inhoudende de groote: oude titels waarvan 7 op perkament en 9 op papier, de kleine: ingelijks oude titels waarvan 9 op perkament en 2 op gewoon papier.* Tenslotte wordt een aantal kartonnen dozen vermeld waarvan één (casier Q) omschreven wordt als bevattende *Anciens écrits à dater de 1363 et entre autres une pièce de 1651 relative à un incendie*[55] *(et une) défense de percevoir un péage sur la Meuse en 1650.*[56] Alhoewel het juiste aantal stukken in deze doos niet gegeven wordt, lijkt het toch duidelijk dat er een groot verschil in aantal is tussen de in 1889 vermelde stukken en de nu gekende oorkonden en vele andere losse archivalia waarop dit artikel betrekking heeft. Er mag dus aangenomen worden dat een belangrijk deel hiervan zich op het einde van de 19de eeuw niet in het officiële stadsarchief bevond.

(lees verder in ons volgend nummer)

1 Met hartelijke dank aan Gilbert Mersch voor aanvullingen bij het historische deel van deze bijdrage. Voor diverse inlichtingen zijn we verder dank verschuldigd aan Martin Boonen, Thérèse Godelaine, Hubert Heymans, Isabelle Kraewinkels en Mathieu Vandenbosch.

2 R. JANSSEN, De Maaseiker historiografie belicht en toegelicht, in Maaslandse Sprokkelingen, Nova Series, n° 4, 1978; M. BOONEN, Huisnamen te Maaseik, Maaseik, 1980, p. 28-32; G. MERSCH, Bibliografie, in Maaseik. Ontstaan en groei van een grensstad, Antwerpen, 1994, p. 365

3 E.g. J. GESSLER, Maeseycker Schepenbrieven en andere oorspronkelijke Stukken uit de 14e en 15e eeuw, in Limburg, 1922-1923, 4, p. 204; JANSSEN, op.cit., p. 6-8; Maaseik. Ontstaan en groei van een grensstad, Antwerpen, 1994, pass.

4 G. MERSCH, Maaseik in de Luikseperiode (1366-1505), in: Maaseik. Ontstaan en groei van een grensstad. Antwerpen, 1994, p. 98, vermeldt 13 oorkonden, wat vermoedelijk op een vergissing berust.

5 E.M. FAIRON, Chartres confisquées aux bonnes villes de Liège et du comté de Looz après la bataille d'Othée (1408), Bruxelles, 1937, p. 322-329. De lijst van de teruggegeven oorkonden komt ook voor in een oorkonde van de Sint-Lambertuskathedraal te Luik (n° 979), nu in het Rijksarchief te Luik (S. BORMANS, Receuil des ordonnances de la Principauté de Liège. Première série. 974-1506, Bruxelles, 1878, p. 442-443).

6 FAIRON, op.cit., p. 444.445.

7 De inhoud van de oorkonden werd gelukkig volledig overgenomen in de repertoria van de Rekenkamer te Rijsel (repertorium B1461°, fol. 10-13) en is aldus toch bewaard gebleven, cf. FAIRON, op.cit.

8 Maaseik, Museactron, M. BOONEN, De 17e en de 18e eeuw: Van oorlogh ende swaricheden, in Maaseik. Ontstaan en groei van een grensstad, Antwerpen, 1994, p. 228 (foto).

9 Voor de zilversmid Frederik Malders, zie: M. HENDRICKX, Een vergeten Maaseiker kunstenaar: Fredericus Malders 1593-1662, in Limburg, 1956, 35, p. 84-90; A.M.P.P. JANSSEN, Een nieuw bericht over edelsmid Malders. in De Maaseikenaar, 2001,32,4, p. 204-205.

10 Maaseiker archieven, nr. 3.

11 Hiervan bevinden er zich twee op het Rijksarchief Hasselt. Het eerste dateert uit 1667 (Maaseik, Statuten 17de eeuw, nr. 38) en het tweede van 1759 of recenter (Maaseiker archieven, nr. 4). Het derde exemplaar, uit 1766, is in bezit van de familie Hendrickx.

12 J. DARIS, Inventaire des archives de Maeseyck, in Bulletin de l'Institut Archéologique Liégeois, 1865,7, p. 439-459.

13 E.g. R. JANSSEN, op.cit., p. 7; MERSCH, op.cit., p. 364.

14 J. GIELEN, Quelques notes sur la ville de Maeseyck, in Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, 1892, 6, p. 66. Gielen gaat blijkbaar uit van het statutenregister uit 1667 en heeft de datum van de kopie van het register ook als datum van de inventaris aangenomen.

15 Fredericus Malders was zes keer burgemeester te Maaseik. De data van zijn burgemeesterschappen gegeven door HENDRICKX, op.cit., p. 90, n. 16b, moeten gecorrigeerd worden. Zie: M. HENDRICKX, Enkele wetenswaardigheden betreffende Limburgse schuttersplaten te Maaseik vervaardigd, in Limburg, 1957, 36, p. 204, n. 2. Enkel in 1643-1644 waren Frederik Malders en Jacobus Gruysen tegelijkertijd burgemeester .

16 Maaseiker archieven, nr. 1. De eerste 10 nummers van de archiefinventaris zijn ook nog bewaard gebleven op een afzonderlijk document (Maaseiker archieven, nr. 2).

17 De stukken uit de twee schuiflades zijn nagenoeg alle bewaard gebleven en werden in januari 1998 door Marcel Hendrickx overgedragen aan Hubert Heymans. Ze bevinden zich nu in het stadsarchief te Maaseik, behalve nr. 13 uit de lijst van Malders (Maaseiker archieven, nr. 567) en de nrs. 8 en 14 waarvan de huidige bewaarplaats niet gekend is.

18 Het gaat blijkbaar om één kast met acht laden en niet om acht kasten zoals gesteld wordt door DARIS, op.cit., p. 439, wat oa. door GIELEN, op. cit., p. 6 en R. JANSSEN, op.cit., p. 7 wordt gevolgd.

19 Registrum Statutorum, 1766, fol. 84r, n° 7.

20 Eén van de schofflaeden is bewaard gebleven en bevindt zich nu in de archiefruimte van de stad Maaseik. Inlichting welwillend verstrekt door G. Mersch. Ze werd in 1998 samen met de bijhorende oorkonden door Marcel Hendrickx aan Hubert Heymans overgedragen.

21 Op nr. 113 uit de inventaris van Malders (Maaseiker archieven, nr. 37) staat in Malders' handschrift: "Nota. dit is gevonden in een Aldt Statuyt boeck liggende".

22 Malders m. 113 (Maaseiker archieven, nr. 37).

23 Maaseiker archieven, nr. 526. M. HENDRICKX, Een vergeten Maaseiker kunstenaar: Fredericus Malders 1593- 1662, in Limburg, 1956,35, p. 84-90.

24 G. DANIËLS & W. SANGERS, De Markt van Maaseik, Beek, 1972, "Het oudste Maaseiker stadhuis"; M. BOONEN, Huisnamen te Maaseik, Maaseik, 1980, p.47-48.

25 G.H.C. MERSCH, De plaats van de koopwaar op de Markt van Maaseik in de 17de eeuw, in Liber Amicorum Tony van Wijck, Maaseik-Sittard, 1998, p. 100-105.

26 Registrum Statutorum, 1766, fol. 91.

27 J.F.J. STALS, Beschrijving van den vervaarlijken, en vijandelijken inval der Pruisissche soldaten in vollen vredenstijd binnen de stad Maeseyck, in het jaar 1740, Maaseik, 1841 (heruitgave Maaseik, 1987), p. 15.

28 M. BOONEN, 'Het huys den Groenen Schilt ': archivalische beschouwingen rond zijn geschiedenis en bewoners, in Het huys den Groenen Schilt en zijn "koetshuis ", RAM Rapport 1, Maaseik, 1984, p. 13.

29 M. HENDRICKX, Een edelmoedig gebaar van de Maaseiker Stadsmagistraat in 1754, in Limburg, 1961,40, p. 291-292.

30 id.

31 M. POLAIN & S. BORMANS, Receuil des ordonnances du Pays de Liège, IIIe série, tome II, Ordonnances du 10 mars 1744 au 5 juin 1794, Bruxelles, 1860, p. 555.

32 HENDRICKX, op. cit., p. 13-14.

33 GIELEN, op.cit., p. 6, n.l.

34 Een klein gedeelte van deze stukken kan men toch nog terugvinden via afschriften bewaard in het Maaseiker statutenregister of in de archieven van de prinsbisschoppen te Luik

35 Het betreft de kronieken Caris (1783-1847) [R. JANSSEN, De Maaseiker kroniek Caris (1783-1847), Hasselt, 1986) en Opt Endt (1797-1822) [H. VERHEYEN (ed.), Kroniek ."Opt Endt". Maaseik 1797-1822, Maaseik, 1995].

36 zie nota 17.

37 Malders, nr. 48, Maaseiker archieven, oorkonden nr. 22. M. HENDRICKX, Geschil in 1393 tussen een Diesterse burger en de stad Maaseik wegens een niet betaalde lijfrente, in Limburg, 1967, 46, pg. 182-186.

38 Malders, nr. 113, Maaseiker archieven, nr. 37.

39 Malders, nr. 110, Maaseiker archieven, nr. 22.

40 JANSSEN, op.cit., p. 25.

41 Nu in het stadsarchief te Maaseik.

42 Volgens de kroniek Caris. JANSSEN, op.cit., p. 59.

43 STALS, op.cit.

44 STALS, op.cit., p. 66-80. Stals bedoelt hiermee dat het boekje reeds grotendeels gezet was en dat dit hoofdstuk dus als een soort appendix op het laatste nippertje werd toegevoegd.

45 JANSSEN, op.cit., p. 101-111.

46 S. HENDRICKX, Maaseiker "geschiedschrijving" op het einde van de 17de eeuw, in Limburg, 2000, 79, pg. 353-373.

47 Het betreft de door Stals vermelde gegevens voor de jaren: 1312, 1353 (2x), 1400, 1441, 1456/1, 1456/3, 1461, 1467/1, 1507, 1515/2, 1525/1, 1525/2, 1543, 1568, 1573, 1576, 1588, 1589, 1610, 1611, 1615, 1616, 1618,1627,1562.

48 S. HENDRICKX, op.cit.

49 Er is veel minder kans dat Stals de originele documenten nog gezien heeft. In 1841, toen de publicatie van Stals verscheen, was Marthei reeds overleden en uit de titel die Stals aan het betreffende hoofdstuk van zijn werk geeft blijkt duidelijk dat hij in 1841 nog maar zeer recent over deze informatie beschikte.

50 Register schepencollege Maaseik, 1836-1847, nr. 275.

51 Over stadssecretaris Herni Vanderdonck, zie: M. HANSON, VIP's van vroeger. Samen 100 jaar stadssecretaris: grootvader en kleinzoon Vanderdonck, in De Maaseikenaar, 1992,23, p. 124-128.

52 Voor zover ons bekend is de oorspronkelijke inventaris, waarvan twee exemplaren bestaan (hebben) die goedgekeurd werden op 10 september 1889, enkel bewaard gebleven in een kopie van 14 november 1902 welke in 1968 door Leo van Hommerich, toenmalig gemeentearchivaris van Heerlen, aan Marcel Hendrickx werd toevertrouwd. Het kleine boekje was in zijn bezit gekomen via een oom van zijn moeder, Joseph Van Grieken (Sint-Truiden 1871 -Luik ?), die vanaf 1892 onderwijzer was te Aldeneik en die in 1910 in Maaseik werd benoemd. In 1920 verhuisde hij naar Luik.

53 Momenteel in het Museactron, Maaseik.

54 Momenteel in de Van Eyck bibliotheek (Openbare bibliotheek Maaseik), zie: M. HENDRICKX, Aankoop door de stad Maaseik van een boek waarin de schilders Jan en Huibrecht van Eyck vermeld worden (Ao 1608), in Limburg, 1969,48, p. 35-37.

55 Het betreft de stadsbrand van 1651, zie M. BOONEN, De 17e en de 18e eeuw: Van oorlogh ende swaricheden, in Maaseik. Ontstaan en groei van een grensstad. Antwerpen, 1994, p. 208-209.

56 De huidige bewaarplaats van deze stukken is ons niet bekend.

De Maaseikenaar, jaargang XXXIV, 2003, nr. 2

Volgt dan de uitgebreide inventaris, waarvan we hier alleen de titels van de hoofdstukken weergeven:

A PERIODE TOT 1796.
1 ORGANISATIE
2 BEHEER VAN GOEDEREN
3 FINANCIEEL BEHEER
A PERIODE VANAF 1796.
1 ORGANISATIE
22. BEVOLKING
23. BEHEER VAN GOEDEREN
24. FINANCIEEL BEHEER
ARCHIEF VAN DE GEMEENTE ALDENEIK
ARCHIEF VAN DE GEMEENTE GREMELSLO
ARCHIEF VAN DE GEMEENTE WURFELD
ARCHIEF VAN DE GEMEENTE KINROOI
ARCHIEF VAN DE ARMENTAFEL VAN MAASEIK
A ORGANISATIE

B PERSONEEL
C BEHEER VAN GOEDEREN
ARCHIEF VAN HET BUREEL VOOR WELDADIGHEID VAN DE COMMISSIE VAN BURGERLIJKE GODSHUIZEN VAN MAASEIK
ARCHIEF VAN HET ROOMS KATHOLIEK BURGERLIJK WEESHUIS VAN MAASEIK
D ORGANISATIE
E GOEDERENBEHEER
F FINANCIEEL BEHEER
ARCHIEF VAN HET OUDEMANNENHUIS VAN MAASEIK
ARCHIEF VAN DE ARMENTAFEL VAN ALDENEIK
ARCHIEF VAN DE KERKFABRIEK VAN MAASEIK
G ORGANISATIE
H BEHEER VAN GOEDEREN
I FINANCIEEL BEHEER
ARCHIEF VAN DE PAROCHIE MAASEIK
ARCHIEF VAN BROEDERSCHAPPEN IN MAASEIK
KLOOSTERARCHIEVEN
ARCHIEF VAN DE GROOTE WEERDT VAN HEPPENEERT
ARCHIEVEN VAN DE GERECHTELIJKE INSTELLINGEN
ARCHIEVEN VAN NOTARISSEN
ARCHIEVEN VAN PARTICULIEREN
ANNEX/ bescheiden aangetroffen bij de inventarisatie
CHRONOLOGISCHE LIJST VAN DE OORKONDEN

Abonnementen (of geschenkabonnementen) steeds verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 tnv De Maaseikenaar, 3680 Maaseik, met vermelding: abonnement of geschenkabonnement voor... (naam + volledig adres), België: € 10. Overige landen: € 12,50
Een steunabonnement kan vanaf € 25. Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan ons redactielid:
Ludo Droushoudt, Oude Ophoverbaan 170,
B-3680 Maaseik. Tel 089/565123.
e-mail: ludo.droushoudt@skynet.be

Iedere auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurde artikel. Geen uittreksel, afdruk of overname uit "De Maaseikenaar" mag geschieden zonder bronvermelding.

Teksten voor volgende editie vóór 1 juni 2003 aan
Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, 3680 Maaseik
e-mail: tony.vanwijck@skynet.be

DE REDACTIE

Harry Beenders
Jaak Bergers
Martin Boonen
Marcel Cuyx
Ludo Droushoudt
John Golsteyn
Thérèse Hendrickx-Godelaine
Herman Hendrix
Rik Nulens
Tony Van Wijck
Jacqueline Wolfs-Godermans

MEDEWERKERS

Hubert Aendekerk
Louis Brans
Marcel Hendrickx †
Stan Hendrickx
Roger Janssen o.s.c.
Frans Keijers
Marcel Leduc
Marc Umans

DE MAASEIKENAAR